Restituiri

Pitești

Revistă document a Centrului Cultural Pitești

Anul XIV ■ Nr. 2 (40)/2016
Serie nouă ■ 4 lei

Sumar

Restituiri Pitești

ADRESA REDACŢIEI:
Centrul Cultural Piteşti,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărţii)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Piteşti* apare trimestrial sub egida Consiliului Local şi a Primăriei Piteşti. Revista publică articole pe teme de istorie universală şi românească, sociologie politică, antropologie socială şi culturală, precum şi documente variate din Arhivele Naţionale ale Statului, Arhivele Militare Române şi arhive personale.

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Piteşti

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Promotori ai liberalismului și doctrinei contractului social în România: Istrate Micescu și Ion I.C. Brătianu

lect. univ. dr. Marius ANDREESCU

Abstract: Many authors may consider that there is no longer of interest the resuming of the issues of the social contract doctrine, as the contemporary realities appear to have been departed from the principles sustained in the works of the 18th and 19th centuries philosophers and politicians, who supported and argued the key aspects of this theory and, much more, there no longer exist new theoretical elements whose specific issues be continued and developed. In our opinion, the bases of philosophical and political doctrine of the social contract are of immediate relevance, because, compared with the theory's classical principles resumed and developed in the modern and contemporary law philosophy and some other branches of constitutional law, represent possible solutions to the fundamental problems of the State's existence and of society, but also with regard to the complex relationships between man - society - state.

Keywords: Social Contract, natural state, social status, state law, human freedom

Cultură și personalităţi culturale în spaţiul românesc. Filosoful Constantin Noica, referindu-se la cultura română, spunea, pe bună dreptate, în limbajul său atât de expresiv, în contextul filosofiei fiinţei şi a devenirii întru fiinţă, că a stat sub semnul „era să fie" sau şi mai concludent „n-a fost să fie". Astfel spus, cultura ca sistem şi spiritualitatea ontologică în spaţiul românesc au reprezentat de-a lungul vremii mai mult o posibilitate decât o realitate şi, prin urmare, la acest nivel, se poate vorbi mai mult de poporul român la nivelul elitelor sale ca şi beneficiari, respectiv consumatori de fapte culturale, decât de creatori. Noica afirma pe bună dreptate: „până acum cel puţin noi nu am avut decât destine culturale mari (intraductibile ca atare) nu şi opere (....) de la Cantemir până la Mircea Eliade, nu operele conving (primul a interesat Apusul doar prin golul umplut în cunoaşterea Imperiului Otoman şi prin „*Descripţio*"). Caracteristic e cazul Haşdeu, care nu lasă nimic decât totul; sau este Iorga, din care nicio operă nu cucereşte, doar fluxul creator e extraordinar"[1]. În contextul amintit, se poate afirma că în decursul istoriei poporului român, în plan cultural, principala dihotomie este aceea între „eternul" simţirii româneşti şi al sentimentului românesc al fiinţei regăsit cu predilecţie în cuvintele limbii române, dar şi în creaţia populară; iar pe de altă parte, „istoricul": formele spirituale, abstracte, de natură ştiinţifică sau filosofică în care să se regăsească fapte ale culturii şi care prin aceasta să aibă caracterul de universalitate. Cultura în dimensiunea sa existenţial ontologică şi nu numai a încercărilor prin fapte culturale trebuie să aibă dimensiunea universalităţii sau cel puţin posibilitatea de a accede la un astfel de criteriu. De altfel, afirmaţia lui Aristotel potrivit căreia „numai individualul există, dar poate fi cunoscut numai generalul" este pe deplin valabilă şi în domeniul existentului cultural. Este evident că orice cultură există în primul rând prin faptele individuale ale manifestărilor culturale, dar pentru ca acestea să se transforme într-un sistem cultural trebuie să aibă valenţa universalului, inclusiv prin formele propuse de generalizările ştiinţelor, a tehnicii, a artei şi nu în ultimul rând a filosofiei. În spaţiul românesc, cultura ca „era să fie" a rămas la nivelul existenţei individuale, adică a personalităţilor culturale, fără a avea deschiderea, respectiv posibilitatea universalului, aşa cum s-a întâmplat şi se întâmplă cu marile culturi ale lumii. O astfel de constatare nu are prin ea însăşi un aspect minimalizator la adresa creaţiei culturale şi spirituale româneşti şi cu atât mai puţin unul denigrator. Se întâmplă în acest spaţiu mioritic ca fiinţa culturală să fie pe deplin prezentă, chiar dacă rămâne ancorată fie în sensibilul individual al limbii române, fie în creaţiile unor mari oameni ai culturii române, care tocmai prin individualitatea lor au generat permanenţă şi au putut defini un întreg spaţiu geografic ca fiind şi unul cultural, deşi nu neapărat regăsit în universalitatea culturii umane. Într-un fel sau altul această constatare este valabilă şi pentru marile culturi europene, care înainte de a se manifesta prin dimensiunea spirituală şi în plan universal, există la nivelul unor individualităţi care şi-au pus amprenta asupra unei întregi epoci. Spaţiul şi obiectul acestui studiu nu ne permite o dezvoltare mai amplă a acestei idei, dar trebuie să amintim că în Anglia „omul exemplar" al culturii a fost şi rămâne Shakespeare, așa cum în Germania el este Göethe. Pornind de la constatările unor celebri gânditori români şi ne referim în mod deosebit la Nae Ionescu, Mircea Vucănescu, Marin Voiculescu sau Constantin Noica, „oamenii exemplari" ai culturii române au fost şi rămân

Eminescu („omul deplin al culturii româneşti", cum spunea Noica) şi Brâncuşi.

Într-un astfel de cadrul al analizei se poate pune şi problema culturii juridice. În epoca contemporană dominată în plan spiritual fie de existenţialism sau de pragmatismul tehnic aproape că nu se mai aminteşte de posibilitatea existenţei unui astfel de filon în cadrul unui univers cultural. De cele mai multe ori, *„dreptul"* este considerat un fapt al civilizaţiei şi nu un fapt al culturii, ce caracterizează o anumită stare existenţială a omului, cu deosebire a celui contemporan, denumită „starea juridică" şi aflată sub imperativul normei de drept ca expresie a voinţei statului şi nu ca un fapt al culturii. Această realitate contemporană este marcată de triumful normativismului juridic instaurat de Hans Kelsen, care a voit şi a reuşit în mare măsură să elimine ideologicul din drept pentru a contura puritatea şi obiectivitatea normei juridice. În acest fel, au fost lăsate în urmă, dacă nu chiar abandonate marile concepţii culturale ale dreptului (teoriile jusnaturaliste sau teoriile privind fundamentul existenţial, filosofic al oricărei construcţii juridice). Prin urmare, „starea juridică" a omului contemporan este marcată de ordinea normativă impusă şi constrângătoare şi mai puţin de conştiinţa valorică a comportamentului juridic. Desigur, la o astfel de afirmaţie s-ar putea obiecta, în sensul că şi în prezent există „teorii ale dreptului", cu deosebire cele care discută uneori prea mult şi ineficient despre *drepturile omului* sau despre beneficiile sistemului statului de drept sau a liberalismului pentru omul individual. La astfel de obiecţii se poate răspunde precis, în sensul că foarte puţine dintre elaborările unor teorii juridice devin fapte culturale de conştiinţă, adică mai înainte de a se manifesta prin generalitatea lor să se regăsească ca valoare în individualitatea la care se referă. Folosim această precizare pentru a sublinia că adevărata cultură, inclusiv cea juridică, nu poate exista decât în relaţia dialectică individual – general. Teoriile juridice rămân la nivelul unei generalităţi a abstractului, prin faptul că au pretenţia de a descoperi şi impune forme individualului şi prin aceasta „se abstrag" tocmai de la realităţile individuale pe care încearcă să le explice. Este nevoie, în drept, de o cultură juridică care să nu se exprime numai prin abstractul formelor teoretice, ci să existe ca valoare ontologică în primul rând la nivelul individualului, iar forma teoretică să se regăsească ca realitate individuală şi nu exterioară acesteia. În lipsa unei atare realităţi, juridicul rămâne la nivelul statisticii şi nu a unei culturi care să se poată manifesta şi în acelaşi timp, să devină o realitate pentru conduita individuală. O întrebare legitimă este aceea referitoare la posibilitatea existenţei creaţiei (în sens cultural) în sfera juridicului. Cu regretul că spaţiul nu ne permite o analiză mai amplă asupra acestei interesate probleme, precizăm de la început că elaborarea statală a unei norme juridice nu este o creaţie culturală, atâta timp cât nu are clar exprimată şi valenţa spirituală şi de ce nu, sensibilă. De aceea, tot mai mult se vorbeşte în prezent de „norme tehnice", lipsite de pretenţia oricărei valori morale, însă cu destinaţia de a defini ordinea specifică stării juridice a omului. Există, totuşi, creaţie juridică şi implicit cultură juridică? Răspundem afirmativ la o astfel de întrebare şi fără a mai dezvolta subiectul identificăm următoarele modalităţi de exprimare a juridicului, care prin esenţa lor pot fi şi chiar cuprind uneori fapte de cultură şi spiritualitate juridică: filosofia dreptului, teoria generală a dreptului, jurisprudenţa şi retorica juridică. Păstrând ca argumente aceste idei, dorim în cele ce urmează să ne referim la două personalităţi culturale care prin opera lor (în universul culturii opera este mai importantă decât persoana), au creat şi au imprimat gândirea liberală în spaţiul juridic şi politic românesc Ne referim la Istrate Micescu şi Ion I.C. Brătianu. Opera acestora rămâne prea puţin cunoscută şi valorificată în prezent.

Dreptatea ca libertate. Istrate Micescu este incontestabil o personalitate a culturii juridice fapt demonstrat mai bine decât orice analiză teoretică de apelativul cu care era caracterizat şi recunoscut de contemporani: „om de drept". De altfel, însuşi maestrul barei, care interioriza pe deplin universul ideatic în care se manifesta, obişnuia să spună nu avocat, nu om politic şi nici profesor universitar, ci, lapidar, „om de drept"[2]. În persoana lui Istrate Micescu se verifică exactitatea cugetării filosofilor limbajului potrivit cărora „toată forţa inteligenţei rezidă în artificiul limbajului". De aceea, este bine să amintim retorica- un prim domeniu de manifestare a faptelor de creaţie juridică ale maestrului retorica: Micescu a avut geniu verbal. Ascultat la bară, în marile procese, la catedră, la cursurile în care îşi demonstra originalitatea teoriilor de drept, era literalmente fascinant. Micescu nu folosea metodele şi tehnicile oratorice pentru a impune cu orice preţ o idee, ci de multe ori făcea apel la sensibilitatea ideii şi nu la rigoarea unei demonstraţii formale a acesteia. Oratoria lui fascina, fermeca, seducea, tulbura şi captiva prin uluitoarea putere a demonstraţiei care se baza pe îmbinarea dintre sensibilitatea gândului şi ideea transpusă într-un fapt sensibil. Oratoria lui era expresia forţei propulsive a gândirii sale, niciodată a vorbelor potrivite în căutare de efecte. Exista în arta maestrului o corespondenţă deplină între gând şi cuvânt. Totul era gândit, dar se resimţea în oralitate ceea ce în scris nu se putea cuprinde, adică bogăţia de nuanţe şi inflexiuni ale cuvântului rostit în măsură să transmită de multe ori intuitiv şi să convingă în acelaşi timp asupra unei idei, care într-o formă elaborată scrisă nu ar fi avut nimic din căldura unei argumentaţii specifice limbii române. Unul dintre aspectele acestui

talent oratoric stătea în capacitatea de a nu fi niciodată limitat doar la o demonstraţie în termeni stricţi juridici. Era un bun cunoscător al dreptului roman, dar spre deosebire de profesorii specializaţi în această materie care discutau despre instituţiile dreptului roman numai ca fapte istorice, Micescu reuşea să dea prin oratoria sa multă culoare textelor în aşa fel încât le insufla viaţă; rostirea sa devenea creaţie juridică şi implicit provoca interesul auditoriului pentru texte juridice altfel aride şi fără coloratură. Elabora cu uşurinţă, dar niciodată cu indiferenţă. Pentru a înţelege cel mai complicat proces îi era îndeajuns timpul unei ore, dar până la pledoarie problemele litigiului îl pasionau fără contenire. Procesele dificile le studia cu multă atenţie şi migală, iar după pledoarie depunea concluzii scrise, adevărate monografii şi chiar opere juridice nu numai prin dimensiunile lor, dar şi prin conţinut. Faptele le reducea la elemente schematice, când nu cuprindeau în ele însele esenţa litigiului. În schimb, analiza juridică lua totdeauna amploare. Când procesul era axat în special pe fapte, ca în litigiile penale, arta lui de a le da culoare şi relief de multe ori lua aspecte de antologie, aşa cum a fost cazul în afacerea Lăzărescu – Păltineanu pledată în faţa Secţiilor Unite ale Curţii de Casaţie. Arta oratorică a maestrului a reprezentat şi reprezintă un incontestabil fapt de cultură şi creaţie juridică. Istrate Micescu era avocatul care pleda în drept prin excelenţă cu un eşafodaj de argumente pe cât de luxuriante, pe atât de stringente în logica lor. Experienţa şi erudiţia îi permiteau să descopere pe loc cheia procesului şi să îşi elaboreze discursul care nu era o simplă pledoarie a unui avocat, ci o veritabilă operă culturală juridică în care se îmbinau în mod armonios interpretările conferite faptului, ideile abstracte ale teoriei dreptului, interpretările normelor aplicabile, după care tot eşafodajul argumentativ se întorcea astfel îmbogăţit la destinatarul său, respectiv instanţa care trebuia să decidă, dar şi omul ca beneficiar al actului de justiţie[3]. Creaţia juridică a lui Istrate Micescu este relevantă nu numai în planul jurisprudenţei şi al retoricii ca ştiinţă juridică, dar şi în domeniul teoriei dreptului. Micescu a fost unicul doctrinar, în cea mai autentică accepţiune a cuvântului, dintre profesorii Facultăţii de Drept din Bucureşti din perioada interbelică, cu o viziune generală a dreptului şi cu o teorie proprie asupra ştiinţei dreptului civil. De aceea, incontestabil, maestrul barei a fost un creator de drept pentru că mai înainte de orice a fost un gânditor al ştiinţei şi artei dreptului. Această realitate rezidă din prelegerile sale universitare, dar şi din puţinele scrieri care au rămas. Cursul său a avut inegalabila virtute de tratare umanistă a ştiinţei dreptului, graţie culturii adâncite de care Istrate Micescu beneficia. În prelegerile sale de drept civil, Istrate Micescu nu s-a mulţumit niciodată să transmită studenţilor, aşa cum se obişnuieşte, doar cunoştinţele cerute de programa analitică. Adesea, el a evocat probleme fundamentale ale dreptului, propunând soluţii originale.

În cele ce urmează, dorim să facem succinte referiri la una dintre cele mai importate contribuţii pe care Istrate Micescu a avut-o la dezvoltarea teoriei dreptului, cu menţiunea că realizările marelui savant piteştean au nu numai o valoare istorică, dar implicit o imensă valoare ştiinţifică pentru zilele noastre. Străduindu-se, după mulţi alţi autori, să dea o definiţie a dreptului ca disciplină ştiinţifică, ajunge la concluzia că ea este ştiinţa dreptului şi tehnica obligaţiilor. În concepţia sa, primordiale sunt drepturile, iar legile nu sunt decât mijloace tehnice pentru realizarea drepturilor. În disputa dintre partizanii dreptului natural, care postulează existenţa unui „drept etern” bazat pe prescripţii imoabile şi impus de raţiunea umană, drept care conferă persoanelor fizice prerogative inerente naturii umane, iar pe de altă parte, teoreticienii pozitivismului politic, pentru care drepturile izvorăsc exclusiv din lege, din normele dreptului obiectiv, Istrate Micescu se declară încredinţat că *drepturile fundamentale ale omului preexistă legilor, care nu le creează ci doar le recunosc*. Această idee este clar exprimată şi demonstrată în „*Cursul de Drept Civil*”, predat studenţilor în anul universitar 1931-1932. Micescu, atunci când dă definiţia dreptului civil, este încredinţat ca şi Leibniz, iar mai aproape de zilele noastre Heidegger şi Constantin Noica, că în cuvinte sunt depozitate adevăruri umane esenţiale. Prin urmare, el caută originea dreptului, explorând etimologia cuvântului latin *jus*. Este mai bine decât orice altă argumentare să dăm cuvântul maestrului pentru a explica raportul dintre drept şi lege: „A porunci înseamnă a avea dreptul să porunceşti. Ceea ce este anterior şi superior în noţiunea de poruncă este dreptul de a o lansa, este virtutea de a o impune (...). Drepturile reprezintă în ordine ierarhică elementul superior, anterior legilor (...). Dacă noţiunea drepturilor a apărut cea dintâi şi noţiunea legilor a apărut după ea, este firesc ca noţiunea legilor să fie subordonată noţiunii dreptului (...). Legile, ca norme de conduită nu pot să aibă altă justificare (...) decât de a porunci respectul drepturilor”. Această idee fundamentată de Istrate Micescu despre anterioritatea drepturilor în raport cu legile este actuală şi deosebit de importantă pentru a găsi un criteriu de delimitare între puterea discreţionară şi excesul de putere în activitatea autorităţilor statului. Istoria şi realităţile contemporane demonstrează că pozitivismul juridic bazat pe principiul supremaţiei legii fundamentale, nu este suficient pentru a împiedica ca guvernanţii să îşi utilizeze prerogative încuviinţate prin lege în alte scopuri decât acelea pentru care însăşi legea le-a creat. Prin urmare, este necesar a considera că nu drepturile

sunt în serviciul legii, ci invers, în sensul că legea nu face altceva decât să concretizeze şi să exprime drepturile, aşa cum cuvintele exprimă gândurile a căror existenţă este anterioară. O astfel de abordare afirmă în primul rând *supremaţia drepturilor*, din care decurge firesc supremaţia constituţiei şi a legii. Corolarul unei astfel de concepţii despre drept este semnificaţia pe care Istrate Micescu o atribuie ştiinţei dreptului: „A construi o ştiinţă a dreptului înseamnă a construi o ştiinţă a drepturilor în serviciul cărora apar legile. A studia în această ştiinţă înseamnă mijloacele graţie cărora scopul final al respectului legilor poate fi atins."

III. Cultură, politică şi patriotism. Identificarea unui spaţiu geografic se poate realiza în mai multe feluri: prin coordonate spaţiale, caracteristici demografice, economice, culturale, etc. Individualitatea în timpul şi spaţiul istoric al unui popor, pe care o poartă cu sine, un sat, un oraş sau o regiune este determinată de personalităţi care s-au născut, au trăit sau au creat în strânsă legătură cu acel loc, care astfel devine din simplă locaţie geografică un spaţiu de permanenţă al culturii şi civilizaţiei. Incontestabil, municipiul Piteşti este un astfel de spaţiu cultural, generator de civilizaţie, ce poate fi individualizat prin marile personalităţi care în decursul timpului şi-au pus amprenta asupra acestor locuri. Vila Florica, situată la câţiva km de Piteşti, este un reper în spaţiul geografic al municipiului Piteşti încărcat de emblema personalităţii covârşitoare în planul vieţii politice, sociale şi culturale a familiei Brătienilor. Ion I.C. Brătianu este personalitatea cea mai pregnantă din această prestigioasă familie piteşteană, considerat a fi „conducătorul din umbră" al României interbelice, care prin activitatea sa prestigioasă a contribuit din plin la crearea şi dezvoltarea statului român modern a cărei existenţă să fie marcată definitiv de constituţionalismul democratic. Orice evocare a personalităţii marelui om politic nu este îndeajuns de pertinentă pentru a sublinia imensa sa contribuţie în planul vieţii politice, sociale şi culturale. Contele de Saint-Aulaire, ministrul Franţei la Bucureştila Bucureºti îºi exprima aprecierea faþã de liderul liberal: „ Excela în a câºtiga fãrã sã-ºi facã duºmani. Viitorul apropiat mi-a descoperit în el cele mai înalte calitãþi care îl fac unul din marii oameni de stat ai generaþiei sale, mult mai mare decât cei „ trei mari": Wilson, Loyd George, Clemenceau. Nimic mai natural: la ţări mici, oameni mari"[4].

Ionel Brătianu, aşa cum obişnuiau să-l numească apropiaţii, era fiul cel mare al fostului prim-ministru şi fondator al Partidului Naţional Liberal, Ion C.Brătianu şi al Olteniţei Pia Pleşoianu. S-a născut la 20 august 1864 la vila Florica, judeţul Argeş. Ca formare profesională, era inginer, însă era pasionat de istorie şi cultură. Spirit al omului de stat cu simţul datoriei faţă de ţară, politica era în opinia sa o artă şi un fenomen complex. Afirmaţia sa este valabilă şi astăzi: „Cei mai mulţi îşi închipuie că politica e un fel de distracţie, cu foloase şi onoruri. Politica e ceva grav, grav de tot. Ai în mâna ta viaţa şi viitorul ţării tale".Fiind conştient de faptul că avea datoria de a continua opera politică a familiei sale, în anul 1895 debutează în viaţa politică a ţării, fiind ales parlamentar de Gorj. Preia, pe rând, funcţiile de ministru al Lucrărilor Publice, interimar la Ministerul de Externe şi Ministru de Interne. Concepţia sa modernă asupra viitorului României îl propulsează ca lider al grupurilor tinerilor liberali, pentru ca la 11 ianuarie 1909, congresul partidului să-l desemneze Preşedinte al Partidului Naţional Liberal. Pe fondul unei instabilităţi a vieţii politice româneşti din perioada interbelică, guvernările liberale, în fruntea cărora s-a aflat Ion I.C.Brătianu s-au evidenţiat în mod deosebit prin durata lor. În total, Partidul Naţional Liberal a guvernat ţara timp de 6 decenii. Perioada de guvernare a fost marcată de reformele îndrăzneţe iniţiate şi susţinute de Ion I. C. Brătianu: reforma agrară, legea electorală, modernizarea economiei şi iniţierea doctrinei liberale *„prin noi înşine"*, dezvoltarea politicii externe prin alinierea ţării la noile realităţi impuse prin deznodământul primului Război Mondial şi nu în ultimul rând, elaborarea proiectului unei noi Constituţii, care de altfel a şi devenit Legea fundamentală a ţării. Ilustrul om politic s-a confruntat însă şi cu puternice crize politice, cu deosebire criza dinastică generată de o nouă renunţare a principelui Carol al II-lea la prerogativele sale de moştenitor al coroanei. Cu toate vicisitudinile epocii, Ion I.C.Brătianu a reuşit să depăşească momentele de criză şi să menţină stabilitatea politică a ţării, fapt bine evidenţiat de Nicolae Iorga, care referindu-se la acele momente istorice afirma: „Acum nu mai erau doi stăpâni ai României, ci unul singur: Ion Brătianu. Dinastia de Argeş biruise cu totul pe cea de Sigmaringen. Ion I.C.Brătianu rămânea stăpânul, singurul şi absolutul stăpân al unei ţări care avea nesfârşită răbdare".

Ionel Brătianu, după moartea tatălui său survenită la 4 mai 1891, se simte îndatorat să continue opera politică a părintelui său; astfel că în 1895 candidează pentru Parlament şi este ales deputat de Gorj. Pe 31 martie 1897, Brătianu este numit ministru al Lucrărilor Publice. În această calitate a acordat o atenţie specială construcţiei de căi ferate, încurajând proiectele ilustrului inginer Anghel Saligny. Amintim faptul că în noiembrie 1897, ministrul participă la inaugurarea căii ferate Piteşti – Curtea de Argeş. Tot în calitatea pe care o are se ocupă de buna desfăşurare a lucrărilor de amenajare a Portului Constanţa. La data de 14 februarie 1901, odată cu numirea unui nou cabinet liberal, Ion I. C. Brătianu primeşte portofoliul Ministerului Lucrărilor Publice, iar în urma remanierii

guvernamentale din 9 ianuarie 1902 primeşte şi interimatul Ministerului de Externe, al cărui titular va deveni pe 18 iulie. Activitatea diplomatică pe care o depune în această perioadă este remarcabilă. Ionel Brătianu s-a ocupat îndeaproape de situaţia românilor din Imperiul Otoman şi Austro -Ungar, acordând o atenţie specială românilor din Transilvania, pe care îi sprijinea moral şi politic. Ministrul de Externe intervenea adesea la Viena şi Budapesta pentru a ameliora situaţia românilor. În anul 1905, Ionel şi fratele său Vintilă Brătianu au participat la inaugurarea Palatului ASTRA din Sibiu. Mai târziu, a efectuat vizite în oraşele din Transilvania, întâlnindu-se cu unii dintre foştii colaboratori ai lui Avram Iancu. În toată activitatea sa politică Ion I.C.Brătianu a fost un promotor al reformelor politice şi sociale. Vocea sa devenea una dintre cele mai importante în Partidului Naţional Liberal, iar opinia sa era ascultată şi luată în considerare chiar dacă nu riposta faţă de opiniile bătrânilor din partid, care se opuneau reformelor. Brătianu sublinia în discursurile sale din această perioadă însemnătatea decisivă a reformei agrare pentru România, a dezvoltării economice şi milita pentru introducerea votului universal. Personalitatea politică a acestuia se impune din ce în ce mai mult, aşa încât la 1 ianuarie 1909 Congresul partidului l-a desemnat în funcţia de preşedinte al Partidului Naţional Liberal, cu mult entuziasm, căci reprezenta „tot ceea ce avea mai bun partidul şi ţara". Încă de la discursul inaugural, noul preşedinte stabilea două principii fundamentale pentru viitoarea activitate: „libertatea de discuţie" şi „disciplina în acţiune". O altă etapă importantă a activităţii politice a ilustrului liberal începe la sfârşitul celui de al doilea război balcanic (28 iulie 1913). Climatul politic devenea propice aplicării reformelor. Într-o scrisoare adresată lui Carol I în august 1913, Brătianu cerea urgent trecerea la aplicarea reformelor pe care le gândise şi în care credea. Regele se arată reticent, temându-se că aceste reforme să nu stârnească lupte violente pe scena politică. După o guvernare conservatoare, Ion I. C. Brătianu este chemat pentru a doua orară, la 4 ianuarie 1914, să formeze Consiliul de Miniştri. După câştigarea alegerilor parlamentare, preşedintele Partidului Naţional Liberal expune, la 21 februarie 1914, problema revizuirii Constituţiei.

Declanşarea Primului Război Mondial a impus amânarea promovării reformelor economice şi sociale scontate. Trebuie amintit contextul în care ţara noastră a trebuit să se poziţioneze în acest conflict. România avea la acel moment un tratat militar cu Tripla Alianţă, încheiat încă din 1883 de tatăl actualului Prim-ministru. Tratatul fusese ţinut secret deoarece, un pact cu Austro- Ungaria era extrem de nepopular în rândul opiniei publice. Pe 27 septembrie 1914, Regele Carol I se stinge din viaţă, ceea ce însemna pentru România libertatea de a merge la război împotriva Austro-Ungariei. În noul context, primul ministru a devenit figura centrală a vieţii politice, deciziile sale influenţând destinul istoric al României. Pentru acest lucru îşi va atrage renumele de „rege neîncoronat" al ţării. În perioada neutralităţii (1914-1916), întreaga coordonare a politicii externe româneşti este preluată de primul ministru, care lucra cu mare precauţie, orientându-se spre încheierea unor acorduri diplomatice care să constituie garanţii pentru statul român. Un asemenea succes diplomatic îl constituie şi tratatul încheiat cu Rusia la data de 18 septembrie 1914. Prin acest acord, Rusia se angaja să garanteze şi să apere integritatea teritorială a României şi să recunoască drepturile acesteia asupra teritoriilor din Austro-Ungaria locuite de români, în schimbul „neutralităţii binevoitoare" a ţării noastre. Tot în această perioadă guvernul încheie şi un acord cu Italia, prin care cele două ţări au convenit să se informeze reciproc în legătură cu orice schimbări preconizate în politica lor. Opinia publică sprijinea noua orientare politică a ţării, astfel că Ion I. C. Brătianu va trece la dotarea armatei. Primul ministru a dat dovadă de multă fermitate şi abilitate diplomatică, stăruind pentru încheierea unor convenţii politico-militare care să stipuleze limpede condiţiile în care România va intra în război şi obiectivele urmărite de el. Astfel, după lungi tratative, pe data de 4 august 1916 au fost semnate tratatele de colaborare cu membrii Antantei. Semnificativ pentru a puncta activitatea politică a preşedintelui liberal este şi bătălia diplomatică coordonată de acesta la Conferinţa de Pace de la Paris. Principala preocupare pe plan extern a prim-ministrului român era recunoaşterea prin tratat a unirii celor trei provincii cu România. În ziua de 18 ianuarie 1919, lucrările Conferinţei de Pace de la Paris care trebuia să reglementeze problemele internaţionale de război i-au creat o mare deziluzie lui Ionel Brătianu. Prin decizia marilor puteri învingătoare, România a fost trecută în rândul statelor cu interese limitate, putând să participe la dezbateri numai când era invitată, deşi potrivit Convenţiei din 4 august 1916 se bucura de aceleaşi drepturi egale. Astfel, marile puteri au pregătit Tratatul de Pace cu Germania fără a permite delegaţiei române să-şi exprime punctul de vedere, deşi ţara noastră a avut foarte mult de suferit din pricina luptelor cu germanii. Un fapt similar s-a întâmplat şi în ceea ce priveşte Tratatul de Pace cu Austria. În aceste condiţii, în mai 1919 Ionel Brătianu a luat iniţiativa unei note verbale colective adresate lui Georges Clemenceau, prin care cerea ca proiectele tratatelor să le fie comunicate din timp, pentru a le putea analiza. Cu toate acestea, Guvernului român i s-a înaintat numai un rezumat al tratatelor preconizate a fi încheiate. Într-un discurs rostit la şedinţa plenară a statelor aliate asupra

proiectului de tratat şi într-un memoriu adresat Consiliului, Ion I. C.Brătianu afirma că România este hotărâtă să asigure drepturile minorităţilor, dar ea nu poate să primească un regim special la care nu erau constrânse toate statele suverane. La 10 septembrie 1919, România a fost pusă în faţa faptului împlinit, marile puteri semnând la Saint-Germain Tratatul de Pace cu Austria. În urma notelor ultimative ce i s-au adresat de a semna fără obiecţii tratatul, Ion Brătianu şi-a dat demisia, la 12 septembrie 1919, din fruntea Consiliului de Miniştri, deoarece nu a dorit să semneze acest tratat.

În noile condiţii create după terminarea Primului Război Mondial, adoptarea unei noi Constituţii a devenit una dintre problemele fundamentale ale statului român. Dar, organizarea constituţională a constituit o problemă deosebit de dificilă, atât pentru instituţia monarhică, cât şi pentru guvernele din această perioadă, din cauza multiplelor împrejurări interne, dar mai ales externe. Soluţionarea problemei constituţionale a fost mereu amânată până la venirea liberalilor la putere, la începutul anului 1922. După lungi dezbateri, noua Constituţie a fost votată la 26 martie 1923 în Adunarea Deputaţilor, iar la 27 martie în Senat şi a fost promulgată de rege şi publicată în „Monitorul Oficial" la 29 martie 1923. În litera sa, noua Constituţie păstra o bună parte dintre articolele celei din 1866, dar aducea unele prevederi care corespundeau noii realităţi româneşti de după Marea Unire şi după Primul Război Mondial. Legea fundamentală românească era una dintre cele mai avansate din Europa acelor vremuri fiind considerată o operă liberală. Nu dorim să ne referim la conţinutul acestei Constituţii, însă, trebuie să subliniem contribuţia decisivă pe care Ion I. C. Brătianu a avut-o la fundamentarea principiilor şi reglementărilor ce se regăseau în legea fundamentală a statului. Programul Partidului Naţional Liberal al cărui principal autor a fost Ionel Brătianu şi care a stat la baza elaborării Constituţiei din 1923, sublinia cu pregnanţă faptul că procesul de consolidare internă a ţării va fi întemeiat pe „ideea naţională", pe democratizarea tot mai desăvârşită a ţării, pe ordine, pe progres şi pe înfrăţire socială. Programul înscria la loc de frunte principiul potrivit căruia „naţionalităţile trebuie să se bucure în statul român de cele mai întinse drepturi, fără deosebire de rasă sau religie pentru ca astfel să se poată dezvolta în cadrul organizării noastre sociale în deplină linişte, egalitate şi mulţumire". Partea din program consacrată democratizării ţării includea reformele care reclamau o cât mai grabnică înfăptuire, printre care: necesitatea organizării sindicatelor profesionale, reglementarea dreptului la grevă, contractul colectiv şi protecţia muncii minorilor şi a femeilor. Politica economică a Partidului Liberal prevedea dezvoltarea ţării prin „muncă, iniţiativă şi capitaluri româneşti". Această concepţie nu excludea colaborarea şi participarea capitalurilor străine, ci urmărea împiedicarea subordonării economiei române faţă de economia unui alt stat. În domeniul cultural, programul includea „încurajarea progreselor culturale", iar în cel administrativ o „unificare grabnică", fără însă a fi confundată această acţiune cu centralizarea[5]. Insistând asupra necesităţii ca în alcătuirea Constituţiei să se ţină seama de conţinutul tuturor acestor principii, manifestul Partidului Naţional Liberal adresat alegătorilor din România Mare şi publicat cu prilejul alegerilor din 1920, făcea apel la crezul partidului de a asigura propăşirea statului român sub regim constituţional, monarhic şi democratic şi având un caracter unitar naţional atât în viaţa sa politică, cât şi în cea culturală şi economică. În conformitate cu acest program politic liberal elaborat sub conducerea lui Ion I.C.Brătianu, Constituţia din 1923 era o expresie a raportului real de forţe politice din perioada respectivă şi a reprezentat aşezământul juridic şi politic principal pe baza căruia au funcţionat instituţiile fundamentale ale României întregite, conferind statului român forma de guvernământ monarhică, dar întemeiată pe regimul democratic, parlamentar – constituţional. Sub imperiul acestei legi fundamentale, principiile reprezentativităţii, separaţiei puterilor, legalităţii şi legitimităţii legilor, ca şi cele privind sistemul electiv şi al regimului proprietăţii au fost mult mai pregnant reliefate comparativ cu cele cuprinse în Constituţia din 1866. Se poate afirma, fără îndoială, că Legea fundamentală din 1923 a constituit, în perioada când a fost în vigoare, un factor de progres în democratizarea societăţii româneşti. În timpul marii guvernări liberale interbelice, reformele democratice nu s-au limitat numai la Constituţiala Constituþia din 1923. Cele mai multe mãsuri din guvernarea Brãtianu au vizat alinierea þãrii la noile realitãþi postbelice. Dupã adoptarea Constituþiei, la iniþiativa lui Ion I.C.Brãtianu, sunt adoptate ºi promulgate mai multe acte normative de importanþã vitalã pentru þarã, dintre care amintim: legea pentru organizarea armatei (24 iunie 1924), legea pentru învãþãmântul primar (26 iunie 1924), legea organizãrii judecãtoreºti din 25 iunie 1925, prin care judecãtorii deveneau inamovibili, legea pentru înfiinþarea Patriarhiei Române (25 februarie 1925) ºi nu în ultimul rând legea pentru unificarea administrativã a tuturor provinciilor adoptatã la 14 iunie 1925, care avea la bazã „pãstrarea caracterului unitar al þãrii" ºi aplicarea descentralizãrii administrative. Pe 27 martie 1926 este promulgată legea electorală a „primei majorităţi". Principala modificare se referea la centralizarea rezultatelor, repartiţia mandatelor şi proclamarea aleşilor. Se crea cadrul electoral propice pentru ca partidul majoritar să poată obţine mai multe mandate parlamentare, susţinând astfel guvernul. O altă măsură importantă a

fost „legea Mărzescu", care cuprindea măsuri de combatere a unor infracţiuni contra liniştii publice. Acest act legislativ a constituit temeiul juridic al măsurii de scoatere în ilegalitate a Partidului Comunist Român. În perioada de referinţă, au fost adoptate şi acte normative importante privind munca şi protecţia socială a muncii: legea repaosului duminical (1925), legea pentru protecţia muncii (1939) şi legea pentru pregătirea profesională şi exercitarea meseriilor (1936). Se cuvine a menţiona şi câteva importante acte normative care au contribuit la modernizarea sistemului judiciar în România: legea din 1925 privind organizarea şi funcţionarea contenciosului administrativ şi actul normativ din 1933 pentru organizarea jurisdicţiei muncii.

Spaţiul nu ne permite să realizăm o analiză amplă a legilor adoptate sub imperiul Constituţiei din 1923, dar, în finalul acestor considerente trebuie să subliniem că Legea fundamentală adoptată în acel moment istoric a avut principala menire de a fi Constituţia unificării, a legării şi sudării economice, teritoriale, politice şi spirituale a României Mari. Ea a deschis o nouă etapă în dezvoltarea ţării pe calea progresului social, a democraţiei, având drept obiectiv desăvârşirea organizării statale şi a vieţii sociale unitare. Pe baza Constituţiei a cărui mentor a fost marele om politic Ion I. C.Brătianu s-a putut realiza, într-un ritm relativ rapid, întreg procesul de unificare legislativă apărut ca o necesitate naţională imperioasă încă din primii ani de după unire. Aşezământul politic şi juridic fundamental din 1923 reprezintă, în opinia noastră, încununarea operei politice a ilustrului om de stat care a fost şi rămâne Ion I.C.Brătianu[6]. În încheierea acestor succinte consideraţii, redăm aprecierile pe care Ion G. Duca le făcea în memoriile sale şi care evocă geniul politic al lui Ion I.C.Brătianu: „El nu se hotăra niciodată repede... din primul moment îi apăreau în minte toate repercusiunile probabile şi posibile ale unui act, aşa încât, înainte de a se hotărî să facă acel act, examina, reexamina, contra examina toate urmările lui şi nu trecea de la intenţie la fapt decât după ce contura toate argumentele favorabile şi nefavorabile iar foloasele îi apăreau mai puternice, mai determinate decât neajunsurile. Din profesiunea lui de inginer rămăsese cu obişnuinţa de a nu pune niciodată piciorul pe un teren, înainte de a-l fi sondat şi de a cunoaşte bine soliditatea lui. Dar, odată gestaţiunea terminată, odată hotărârea luată, nu am întâlnit în toată viaţa şi în toată cariera mea politică, om mai neclintit în ducerea până la capăt a hotărârilor sale.

Note:

1Ion Ianoşi, *Constantin Noica*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2006 p. 98.

2Pentru dezvoltări, a se vedea Angela Banciu, *Istoria Constituţională a României*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2001, pp. 136-141.

3*Ibidem*, p. 191.

4Pentru dezvoltări, a se vedea Ioan Scurtu, **Ioan I.C.Brătianu**, Editura Museion, Bucureşti, 1992, pp. 95-99.

5Pentru dezvoltări, a se vedea Dinu Giurescu, *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, pp. 201-202.

6Pentru dezvoltări, a se vedea Angela Banciu, *Istoria Constituţională a României*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2001, pp. 221-229.

Istrate Micescu şi Conacul Miceşti (Mărăcineni, Argeş)

Câteva considerații privind împrumutul reîntregirii din 1941 și împrumutul apărării naționale din 1944

prof. univ. dr. Petre POPA

Abstract: The author Petre Popa, a university teacher from Piteşti, describes in his article a few details regarding the state loans from 1941 and 1944 initiated by the leader of the country Ion Antonescu. The first part of the study refers to the Proclamation from the 10-th of August 1941 as well as to the way the Decree No. 2200 from 1941 (The Reunion Loan) was applied. The second part presents the content of the Decree No. 236 from the 23rd of April 1944 (The National Defense). The efficiency of both approaches diminished because of the 23rd of August 1944 events.

Keywords: World War II, state loans, Ion Antonescu, 23rd of August 1944

După declanşarea, la 22 iunie 1941, a Războiului Sfânt, cum l-au numit, oficial, Regele Mihai I şi Conducătorul statului, generalul Ion Antonescu, urmărind eliberarea Basarabiei, Bucovinei de Nord şi a ţinutului Herţa, de sub ocupaţia sovietică, armata română a trecut Prutul, iar la 2 iulie 1941, a iniţiat ofensiva generală, împreună cu numeroase efective germane. Apoi, la mijlocul acestei luni, combatanţii se aflau, deja, pe Nistrul Superior şi Mijlociu, ulterior, 26 iulie 1941, pe Nistrul Inferior. Primele detaşamente militare româneşti au trecut Nistrul la 17 iulie 1941, intrând, astfel, ca avanpost, pe teritoriul Transnistriei. Lupte crâncene s-au purtat pentru Odessa, asaltul general al Armatei 4 române fiind inaugurat în ziua de 18 august 1941, încheindu-se, cu succes, dar cu pierderi umane şi materiale considerabile, la 16 octombrie 1941. Evenimentele enunţate mai sus au demonstrat, fără echivoc, oportunitatea unui efort de război considerabil, în condiţiile în care, apriori, Ion Antonescu hotărâse, strategic, ofensiva în adâncimea Frontului de Est al celei de a doua Conflagraţii Mondiale. Privind retrospectiv, aşa cum conchid majoritatea analiştilor, se poate spune că Războiul Sfânt din Răsărit „s-a bucurat de sprijinul marii mase a populaţiei din România, care a văzut în el o cale de înlăturare, o dată pentru totdeauna, a ameninţării ruseşti la adresa fiinţei ţării”[1]. În tumultul entuziasmului autohton, din vara anului 1941, se vor adopta, însă, numeroase decizii guvernamentale raţionale, menite să susţină, mai ales financiar, efortul statului, cu deosebire dotarea armatei, precum şi exercitarea administraţiei pe teritoriile eliberate. Printre acestea se înscrie inclusiv Împrumutul Reîntregirii din 1941. Astfel, la 10 august 1941, Conducătorul statului, generalul Ion Antonescu, a semnat *Proclamaţia* referitoare la acest demers, solicitând, expres, tuturor familiilor din România să vină, financiar, în întâmpinarea obligaţiilor statului de a asigura, folosind varia mijloace, suportul logistic al evenimentului. După cum rezultă din textul documentului, Ion Antonescu se găsea, atunci, chiar pe front, ceea ce îl determină să se adreseze viitorilor deponenţi prin cuvintele: „Români! De pe pământul desrobit, în mijlocul luptei pentru Cruce şi Dreptate, îmi îndrept gândul către tot Neamul nostru şi tuturor le cer să sprijine Statul în aceste ceasuri mari”. Sunt expuse, apoi, şapte motivaţii ale Împrumutului Reîntregirii, invocându-se iniţial „Cinstirea jertfei eroilor”, iar în final: „Ca să putem da Basarabiei şi Bucovinei tot ceea ce au pierdut prin silnica cotropire şi să putem păşi la mari lucrări de interes naţional”[2].

Ca esenţă, statul român urma să se împrumute de la cetăţenii săi, fiind luate în calcul rezervele personale ale acestora, denumite, convenţional, economiile voastre. Conceptul generalului Ion Antonescu era dublat de Apelul către Naţiune, semnat de profesorul Mihai A. Antonescu, vicepreşedintele Consiliului de Miniştri. Patetismul documentului relevă, de exemplu, chemarea: „Români, în acest ceas mare de mândrie şi de drepturi, ascultaţi chemarea Conducătorului Erou şi urmaţi exemplul Regelui ţării... Chemarea ceasului ne porunceşte să ajutăm toată truda eroică a Generalului ca să poată ridica Statul nou, Statul de mândrie românească şi de credinţă muncitoare al Regelui Mihai I.... Români din sate şi oraşe! Sprijiniţi Împrumutul Întregirii, încredinţaţi acestui stat economiile voastre”[3]. Titularul autorizat să contracteze împrumutul intern, cetăţenesc, a devenit Ministerul de Finanţe, condus, în august 1941, de generalul N(icolae) Stoenescu. Cuvântul demnitarului aduce, în prim plan, cel puţin două coordonate. Prima se referă la un principiu fundamental, respectiv, conexiunea dintre „actul patriotic de o valoare excepţională şi un foarte bun plasament”, iar cea de a doua precizează că „Subscrierea trebuie să aibe un caracter general. Nu este îngăduit nici unui Român să fie absent de la acest

act de solidarizare naţională”[4]. Explicitarea propriu-zisă a unei atare acţiuni este regăsită în detaliile celor patru Capitole retorice: I. De ce este subscrierea la Împrumutul Reîntregirii o datorie cetăţenească?; II. Cum va ajuta Împrumutul Reîntregirii să se ocolească criza economică?; III. Ce foloase aduce Împrumutul Reîntregirii subscriitorilor?; IV. Trebuie să ne înfrângem sfiala în faţa Hârtiilor de Stat şi să iscălim. Capitolele însumează 18 paragrafe. Spicuind, cardinalitatea răspunsului la prima formulare o aflăm în Paragraful 3: „Statul Românesc are nevoie de mai mulţi bani acum, pentru că trebuie să refacă şi să întreţină buna înzestrare a Armatei şi să reclădească provinciile eliberate, pustiite fără cruţare de cotropitori”; iar, mai departe, întâlnim, la Paragraful 5, motivaţia pragmatică: „Cu banii pe care Statul ne cere să-l împrumutăm, vor fi reclădite cămine, şcoli, spitale, reparate biserici, ca, în România de Răsărit, viaţa să redevină omenească, şi vor fi refăcute căile de comunicaţie ca să putem trimite acolo sarea, petrolul şi celelalte lucruri ce lipsesc şi să putem aduce prisoasele de grâne şi ulei, care vor îngădui o aprovizionare mai îmbelşugată a restului ţării”[5]. În legătură cu posibilitatea „ocolirii crizei economice”, emiţătorul împrumutului sugerează, la Capitolul II, ca suport credibil, conţinutul Paragrafului 1, concluzionând asupra tulburărilor financiare ale războaielor: „Banul îşi pierde preţul, iar mărfurile se ascund pentru că nimeni nu ar vrea să le schimbe pe bani”[6], idee completată la Paragraful 3, unde se analizează raportul dintre stat, impozite şi împrumuturi publice. Legiuitorul accepta, în 1941, posibilitatea completării fondurilor de care avea nevoie prin intermediul politicilor apăsătoare. Principial, se abţinea, însă, atunci, de la folosirea acestei alternative, întrucât „atinge, totuşi, proprietatea, pe care suntem învăţaţi să o socotim un drept sfânt”[7]. Referindu-se, pe baza calculelor pecuniare, la avantajele deponenţilor, Capitolul III stabilea că toate sumele împrumutate statului generau venituri directe. Aşa, de exemplu, în Paragraful 2 se înscria o dobândă de 5% pe an pentru suma populară de 1000 lei, respectiv, 4,5% pe an în cazul sumelor de 5000 lei, livrate prin două tranşe. La rândul lor, după cum preciza Paragraful 4, dobânzile, precum şi obligaţiunile amortizate de stat printr-o loterie specială, erau scutite de impozite. În plus, sumele adjudecate suplimentar se puteau folosi pentru achitarea îndatoririlor civice curente. Obligaţiile Statului (Titlurile de Stat) se puteau vinde altor persoane, fiind, aşadar, la purtător. Capitolul IV al acestor Lămuriri îndemna cetăţenii, în Paragraful 1, să se alinieze la practicile occidentale, proprii unor asemenea demersuri, unde „toată lumea aleargă după hârtiile de Stat”[8]. Era avansat, prin Paragraful 3, îndemnul „înfrângeţi-vă sfiala şi iscăliţi!”, gândind „că rostul banului e să umble, să fie folosit, să aducă dobândă”[9]. Criteriul concluziv, formulat într-un limbaj accesibil, invoca duplexul stat-contribuabil: „Aşadar, să ne călcăm pe inimă şi să ne deslipim de banii care ne stau sterpi. Iar cei ce nu avem bani la ciorap, să ne lipsim timp de şase luni de cheltuieli care nu sunt neapărat trebuincioase, ca să nu lipsim nici noi când Statul ne cere să-l împrumutăm” [10].

Regulile stricte ale jocului sunt fixate, pe baza Decretului-Lege Nr. 2200 din 1941, în Prospectul de Emisiune, având Trei Părţi şi 26 de Articole. Împrumutul a fost conceput pe o durată de 30 de ani, stabilind două paliere principale. Cel dintâi s-a numit Subscripţia generală, cu trimitere spre toţi cetăţenii cu posibilităţi materiale evidente. Titlurile Ministerului de Finanţe erau Obligaţiuni la purtător, codificat, Obligaţiuni 4½ % din 1941, valori nominale a câte 5000 de lei, în cele două tranşe amintite anterior. Dobânda efectivă se calcula începând cu 1 septembrie 1941, prima scadenţă, 2¼ pe semestru, 1 martie 1942, respectiv, 1 septembrie 1942. Se acordau premii prin tragere la ruletã, câte cinci pe semestru. Subscrierea s-a fãcut prin Casa Autonomã de Finanţare şi Amortizare, iar emisiunea Titlurilor, de Ministerul Finanţelor, mijlocitor, Direcţia Datoriei Publice[11]. S-a scontat, datorită Subscripţiei generale, să se ajungă la o valoare nominală de zece miliarde de lei. În cazul sumelor mari, lombardarea titlurilor revenea, prevalent, Băncii Naţionale a României. Cel de al doilea palier a fost numit Subscripţia ţărănească, obligaţiuni de 1000 de lei, împrumut pentru cinci ani, dobândă 5%, de la 15 decembrie 1941, cu premii în inventar agricol, codificat, Obligaţiuni 1000, la purtător. Subscripţia ţărănească a reprezentat tranşa a doua din Împrumutul Reîntregirii, urmând să se achite până la 15 decembrie 1946. În fiecare an s-au prevăzut să se acorde 2653 de premii, prin tragere la sorţi, începând cu 500 de pluguri, ajungând la 15 perechi de boi. În cazul ambelor subscripţii, dar şi al vărsămintelor, deponenţii aveau la dispoziţie Banca Naţională a României şi sucursalele acestei, Casa Naţională de Economii şi Cecuri Poştale, Casa de Depuneri şi Consemnaţiuni, Oficiile Poştale, băncile şi ghişeele avizate, special, de Ministerul Finanţelor[12]. Prospectul de Emisiune, în Partea Finală (Dispoziţiuni Generale), a prevăzut posibilitatea ca agenţii economici să acorde salariaţilor gratificaţii pentru a le subscrie Împrumutului Reîntregirii, scutite de impozitul pe salarii. Toate activităţile ce le presupunea o atare acţiune patriotică, nu atrăgeau procentaje sau taxe către stat, judeţe, ori comune. Remarcăm aspectul că, unele localităţi ale României au iniţiat, anterior apariţiei Decretului-Lege Nr. 2200 din 1941, strângerea de fonduri pentru viitorul Împrumut al Reîntregirii. Bunăoară, tatăl meu, numit, atunci,

Marinescu Nicolae (nu intru în detalii), a depus la Banca Popularăla Banca Popularã Voievodul Mihai, din comuna Mãciuca, judeþul Vâlcea, Recipisa Nr. 12, datatã 8 mai 1941, suma de 1000 de lei, primind, ulterior, documentele aferente. Nu cunosc dacă a beneficiat de dobândă. Cert este, însă, că nu s-a bucurat de norocul obţinerii, prin loterie, a unor premii constând din inventar agricol.

Pe timpul celui de Al Doilea Război Mondial, Ministerul Apărării Naţionale a avut un Buget Special, separat de Bugetul Ordinar. Astfel, pentru exerciţiul 1942-1943, suma aferentă s-a ridicat la 21.000.000.000 de lei, din totalul de 212.757.720.000 de lei. Precizăm faptul că s-au instituit, în 1942-1943, Bugetele Provinciilor Basarabia (nouă judeţe) şi Bucovina (şase judeţe), având nivelul de 5.974.600.000 de lei. În cifrele vehiculate au fost cuprinse, pe lângă veniturile tradiţionale, inclusiv sumele preconizate din Împrumutul Reîntregirii. În ceea ce priveşte Împrumutul Apărării Naţionale din 1944, acesta s-a lansat de statul român, conducător, mareşalul Ion Antonescu, pe baza Decretului-Lege Nr. 236, publicat în Monitorul Oficial Nr. 95 din 23 aprilie 1944, având ca exprimare, aproximativ, criteriile Împrumutului din 1941, admise de regele Mihai I. Dobânda era, însă, pentru Subscripţia ţărănească, de 4% anual, termen scadent final, din partea statului, 1 septembrie 1949. Până la eliberarea Titlurilor definitive, rămânea valabil imprimatul denumit Chitanţă-Titlu Provizoriu. Mijlocitorul dintre deponenţi şi Stat a fost Ministerul Finanţelor, prin intermediul Direcţiunii Generale a Datoriei Publice, director general, Mircea Nicolescu. Documentul amintit, deşi nominalizat, era transmisibil, sub rezerva completării, pe bază de semnătură, a unei rubricaţii creionate direct prin tipografierea iniţială. La comune, subscripţia s-a făcut, de regulă, prin percepţii, care aveau dreptul să ia în considerare Chitanţele-Titluri Provizorii la plata impozitelor. Acţiunea pentru acoperirea acestora cu Titluri definitive a fost compromisă, evenimentele de la 23 august 1944, dar şi cele ulterioare, concurând la disoluţia celor stabilite prin Decretele-Legi Nr. 2200 din 1941, respectiv, Nr. 236 din 1944.Continuând exemplul de mai sus, părinţii mei au oferit, la 29 iunie 1944, tot suma de 1000 de lei, primind Chitanţa-Titlu Provizoriu Nr. 152358, de la Percepţiala Percepþia comunei Mãciuca, judeþul Vâlcea, purtând antetul forurilor centrale amintite, precum ºi alte insemne oficiale. Bilanţul celor două împrumuturi la care ne-am referit, pe scurt, în rândurile de mai sus, rămâne cantonat, prioritar, în moralitatea istorică a neamului românesc. Sperăm să existe posibilitatea revenirii, cu noi amănunte, asupra acestor demersuri, exprimate, ca refren, între un stat etichetat dictatorial şi locuitorii chemaţi să-l ajute financiar în anii 1941-1944.

Note:

[1]Hitchins, Keith, *România 1866-1947*, Ediţia a II-a, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998, p. 465.

[2]***, *Împrumutul Reîntregirii din 1941. Lămuriri*, Ministerul Finanţelor, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, Bucureşti, 1941, p. 5.

[3]*Ibidem*, p. 8, 10, 12.

[4]*Ibidem*, p. 13, 14.

[5]*Ibidem*, p. 18.

[6]*Ibidem*.

[7]*Ibidem*, p. 19.

[8]*Ibidem*, p. 24.

[9]*Ibidem*.

[10]*Ibidem*, p. 25.

[11]*Ibidem*, p. 28, 29, 30.

[12]*Ibidem*, p. 34-35.

ROMÂNIA

MINISTERUL FINANŢELOR
DIRECŢIUNEA GENERALĂ A DATORIEI PUBLICE

GHIŞEUL ADMINISTRAŢIA FINANCIARĂ COVURLUI

.... 1944
(locul şi data)

IMPRUMUTUL APĂRĂRII NAŢIONALE DIN 1944
CHITANŢA-TITLU PROVIZORIU
Nr. 982604

Pentru suma de lei 3000.- (adică lei) primită dela

Piteştiul sub ocupaţie germană (noiembrie 1916-noiembrie 1918)

Prof. dr. Elena Ştefănică

Abstract: As it is well known, during the First World War, Romania remained neutral for two years and entered the conflagration in 1916 to eliberate the Romanian territories still occupied by foreign countries. By the end of the 1916 though, Romania lost the control of the area south of the Carpathians and the capital along with other cities were occupied by germans. This article emphasizes the German occupation of the city of Pitești, the hard life of the people and their drama during these two years

Keywords: First World War, Pitești, German occupation, national resistence, sacrifice

Un eveniment major al istoriei noastre naţionale, Războiul pentru Întregirea României, a fost o încercare pe care au trebuit şi au ştiut să o depăşească şi locuitorii Piteştiului. *„Războiul, care ne-a adus împlinirea visului de veacuri, a fost nu numai cea mai grea din încercările pe care a avut să le sufere ţara noastră în agitata sa istorie, dar şi cea mai instructivă prin cunoaşterea rostului episoadelor ei”*[1].

După cum se ştie, războiul izbucnit în 1914 a fost şansa pe care au avut-o românii de a-şi elibera teritoriile aflate de veacuri sub dominaţia habsburgică. Aliindu-se cu statele Antantei, care promiteau recunoaşterea dreptului României asupra teritoriilor locuite de români din Austro-Ungaria, Vechiul Regat va declara război Austro-Ungariei în după-amiaza zilei de 14 august 1916, dar numai după câteva luni, la 6 decembrie 1916, Bucureştiul şi două treimi din teritoriul Vechii Românięi vor fi ocupate de trupele Centralilor. Statul român va supravieţui, totuşi, ca instituţie, reducându-se doar la teritoriul Moldovei pentru doi ani, oraşul Iaşi fiind capitala vremelnică în aceste momente de grea încercare pentru români. Piteştiul se va găsi, în tot acest răstimp, sub ocupaţie germană, ca de altfel întreg teritoriul istoric al fostei Ţări Româneşti. Numele Piteştiului a fost implicat în Primul Război Mondial nu numai prin personalitatea lui Ion I.C. Brătianu[2], omul politic ce a avut un rol major în încheierea celor două Convenţii cu Antanta, ci şi direct. Astfel, în Piteşti s-au regrupat unităţi militare române, dar şi ale armatelor de ocupaţie. De asemenea, mulţi piteşteni au participat efectiv la Războiul de Întregire, mulţi dintre ei căzând eroic la datorie[3].

Încă din 17 august 1914, s-a înfiinţat la Piteşti o Societate Filantropică numită “Matroana” care îşi propunea să sprijine armata şi autorităţile locale pe linie sanitară, prin confecţionarea rufăriei pentru armată, înfiinţarea unui spital local al doamnelor din oraş pentru răniţii de război, deschiderea unui mic curs de către medicii din oraş pentru învăţarea tehnicii de pansare[4]. Prefectul de Argeş, Nicolae Brînzeu, adresa o circulară în august 1916 către administratorii de plăşi pentru aprovizionarea armatei cu alimente şi furaje: “*Fiţi gata în orice clipă a ajuta cu cele necesare şi cu tot ce avem pe acei fraţi ai noştri cari se duc să-şi verse sângele pentru apărarea noastră şi dezrobirea altor milioane de fraţi”*[5]. După cum se ştie, între 25 septembrie/8 octombrie şi 10/23 noiembrie 1916 s-a derulat bătălia din zona Bran-Câmpulung-Dragoslavele. Divizia 22 Infanterie, comandată de generarul de brigadă Aristide Razu, căruia i s-a alăturat Divizia 12 Infanterie de sub comanda generalului de brigadă Traian Găiseanu, trebuia să oprească înaintarea inamicului în trecătoarea Bran-Cîmpulung şi astfel înaintarea lui spre sudul ţării. Lupte grele s-au dat pentru eliberarea Câmpulungului, ca şi pentru cucerirea muntelui Mateiaş, *„păstrat până la sfârşit astfel că nu s-au deschis inamicului porţile de invazie spre inima Argeşului sau Târgului, spre Piteşti”*[6]. La 9 noiembrie 1916, oraşul Piteşti a fost bombardat de aeroplane germane, determinând reacţia aeroplanelor româneşti. Astfel, într-o telegramă a prefectului de Argeş către ministerele de interne şi de război se face cunoscută această situaţie: *“mai multe aeroplane duşmane au aruncat azi ora 3 a.m. mai multe bombe care au rănit şase persoane şi au lovit casa unui german. Aeroplanele noastre le-au alungat”*[7]. La 12 noiembrie 1916, s-a decis predarea oraşului de către o comisie compusă din persoane importante din rândul tuturor naţionalităţilor, inclusiv evrei, pentru a nu fi distrus de inamic, iar în zilele de 12 şi 13 noiembrie 1916 autorităţile au părăsit oraşul, retrăgându-se în Moldova[8]. Trupele germane iau în primire oraşul în data de 16 noiembrie 1916, la ora 9 a.m. Comandatura Germană nr. 272 se instalează în localul Primăriei, fără să anunţe şi fără să permită evacuarea arhivei. Din această cauză, cea mai mare parte din arhivă a fost distrusă de trupele germane şi pusă pe foc[9], pierzându-se astfel izvoare importante pentru istoria oraşului şi a ţării. În cele trei şcoli primare de băieţi şi în Şcolile 1 şi 2 primare de fete se organizează spitale de campanie, evident cursurile fiind suspendate. La 29 aprilie 1917, mai mulţi piteşteni, funcţionari ai căilor ferate se adresează

prefectului de Argeş arătând că au fost demişi din posturi de către armata de ocupaţie şi nu îşi mai pot asigura existenţa[10].

Trupele de cocupaţie, respectiv Comandatura Supremă a Grupului de Armată Mackensen, prin colonelul Bobsien, cer prefectului de Argeş, N.L. Kostaki, contractarea unui împrumut la Banca Naţională cu scopul plătirii impozitului perceput de Comandatură pentru cheltuielile administraţiei din teritoriul ocupat, în valoare de opt milioane de lei, împrumut care va fi aprobat, la 20 mai 1917[11]. În motivaţia pentru împrumut se spune că *"guvernul roman, la retragerea sa la Iaşi, a ridicat toate fondurile, astfel încât toate casele statului sunt goale"*[12]. Guvernatorul militar pentru România era generalul de infanterie Weidenbach. Populaţia civilă din Piteşti se plânge de rechiziţiile forţate pentru front făcute de către administraţia de ocupaţie germană. Un exemplu în acest sens este plângerea mai multor comercianţi cojocari din oraş: *"suntem de meserie comercianţi cojocari, suntem împovăraţi de grea familie, avem copii pe front care au neveste şi copii, care tot noi le acordăm existenţa. Nu avem cu ce scoate cel puţin existenţa cu meseria noastră. Plus de acestea, suntem chemaţi legalmente şi la dările către stat, judeţ şi comună. Pentru a câştiga ca să facem faţă cheltuielilor şi dărilor cerute, avem nevoie de material, ca piei de oaie şi accesoriile cerute. Nu putem continua, din cauză că orice material am avut şi am avea ni se rechiziţionează şi nu ni se dă nimic în schimb"*[13].

Sub administraţie militară germană, în Piteşti au funcţionat cinci fabrici, trei de fierărie (Gotvald Nicht, S. Marincu, G. Schweitzer) şi două mori (V. Filipescu, H. Mrazek)[14]. În localul Şcolii de fete nr.3 se organizează birouri, iar localul Liceului "I.C. Brătianu" devine local al Crucii Roşii până la 1 noiembrie 1918. Totalul distrugerilor provocate de trupele de ocupaţie numai instituţiilor publice este estimat în 1921 la peste două milione de lei[15]. Din cauza lipsurilor îndurate de locuitorii oraşului pe perioada ocupaţiei, în noiembrie 1917, a izbucnit o epidemie de tifos exantematic, epidemie ce a făcut multe victime în oraş. Deşi sub ocupaţie germană, locuitorii Piteştiului au sărbătorit printr-un *Te Deum* unirea Basarabiei cu România. Bilanţul anilor de război a fost unul dureros pentru piteşteni, ca de altfel pentru toţi românii, 160 de ostaşi s-au jertfit pentru întregirea României, dintre care 13 ofiţeri şi 7 subofiţeri. Dintre aceştia, 17 persoane au fost profesori. Pentru construirea unui cimitir al eroilor căzuţi în luptele pentru apărarea patriei, prefectul de Argeş a adresat un apel către populaţia oraşului şi a judeţului pentru a contribui cu fonduri, la 24 aprilie 1918[16]. Prefectul argumenta: *"Cu toţii trebuie să conlucrăm pentru a construi şi întreţine locaşurile în onoarea celor morţi, ca pilde pentru cei în viaţă şi pentru viitorime"*[17]. Datorită înfrângerii Puterilor Centrale, în noiembrie 1918, trupele germane au fost obligate să se retragă din oraş şi Piteştiul şi-a reluat încet-încet rosturile fireşti, reorganizându-se instituţiile odată cu înapoierea populaţiei refugiate[18]. Astfel, fabrica "Ţesătoria Română", transformată în fabrică de marmeladă de către armatele de ocupaţie, se repune în funcţiune după război[19]. Printre eroii căzuţi la datorie în luptele pentru întregire naţională se numără şi membri ai minorităţilor etnice din oraş. Amintim aici pe Ion Trivale, (1889-1916), aparţinând comunităţii ebraice, pe numele său adevărat Iosif Netzler, care a fost critic literar, fiind absolvent de drept şi litere în cadrul Universităţii din Bucureşti, profesor de limba şi literatura germană, cu studii şi în străinătate la Universitatea din Jena. A participat la Primul Război Mondial, în calitate de sublocotenent în rezervă, fiind comandant de pluton în cadrul Regimentului 4 Argeş. Moare pe câmpul de luptă, la Zimnicea, la numai 27 de ani, la 11 noiembrie 1916, încercând să-şi facă datoria faţă de patria în care se născuse[20]. George Călinescu afirma despre criticul piteştean dispărut prematur: *„dacă Ion Trivale n-ar fi murit tânăr, critica română ar fi avut astăzi un alt aspect, căci nu e greu de ghicit în fireasca stângăcie a începuturilor lui pătrunderea unui viitor remarcabil critic"*[21].

După cum se stie, în circumstanţele total nefavorabile determinate de abandonarea luptei de către Rusia, care a încheiat pacea de la Brest-Litovsk din 3 martie 1918, România, rămasă izolată, a fost nevoită să se sacrifice, semnând, la 7 mai 1918, pacea draconică dictată de Puterile Centrale. Dar, cum spune marele istoric al Războiului pentru întregirea României, Constantin Kiriţescu, această pace *„a avut şi un mare merit: ea a arătat în chipul cel mai luminos puterilor Antantei la ce se puteau aştepta în cazul unei victorii a Germaniei şi a fost, prin aceasta, cea mai puternică propagandă în favoarea continuării luptei până la cea din urmă resursă de putere, pentru câştigarea războiului"*. Crucificată, România nu s-a lăsat pradă defetismului, ci a întreprins tot ce era posibil, în condiţiile date, în vederea pregătirii reluării acţiunilor militare alături de puterile Antantei, ceea ce va deveni fapt odată cu a doua mobilizare a armatei din noiembrie 1918, ziua victoriei asupra Germaniei, 11 noiembrie 1918, găsindu-ne cu armele în mâini. Bucuria victoriei, a înfăptuirii României Mari a fost resimţită şi de către locuitorii oraşului nostru. Astfel, ziarul "Vocea Argeşului", apărut la Piteşti, la 2 decembrie 1918, prezenta unirea românilor din Transilvania, Banat şi Ungaria cu România, încheind cu următoarele cuvinte: *"Salutăm cu un deosebit entuziasm acest act unic în istoria neamului nostrum*

şi suntem mândri că am trăit şi mulţi am muncit să-l vedem înfăptuit. Depinde de vrednicia noastră să-l păstrăm, să-l realizăm până în cele mai mici amănunte”[22].

Note:

[1]Constantin Kiriţescu, *Istoria Războiului pentru Întregirea României, 1916-1918,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, p. 23.

[2]Ioan Scurtu, *Ion I.C. Brătianu – activitatea politică*, Editura Museion, Bucureşti, 1992, p.3.

[3]Pe câmpurile de luptă ale Primului Război Mondial au căzut 160 de eroi, dintre care 13 ofiţeri, 7 subofiţeri şi 140 de soldaţi, apud *Argeş. Cartea Eroilor*, Piteşti, 1984.

[4]D.G.A.S. din RSR, Piteşti, *Mărturii documentare 1888-1944*, vol. I, Bucureşti, 1988, d.281, p. 300-301.

[5]Idem, p. 310.

[6]*Istoria românilor*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, p. 426.

[7]D.G.A.S. din RSR, Piteşti, *Mărturii documentare 1888-1944*, vol. I, Bucureşti, 1988, d.291, p. 310-311.

[8]Idem, p. 318.

[9]*Ibidem*.

[10]*Ibidem*, p. 311.

[11]*Ibidem*, p. 311-312.

[12]*Ibidem*.

[13]*Ibidem*, p.314.

[14]*Ibidem*, p.318.

[15]*Ibidem*.

[16]*Ibidem*, p. 316.

[17]*Ibidem*.

[18]Ovidiu Moţ, *Piteşti, o istorie în date,* Edit. Pământul, Piteşti, 2008.

[19]D.G.A.S. din RSR, Piteşti, *Mărturii documentare 1888-1944*, vol. I, Bucureşti, 1988, d.303, p. 321.

[20]Ion Dinu., *Oameni de seamă ai Argeşului de ieri şi de astăzi*, Editura Tiparg, 2004, p.37.

[21]George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, Bucureşti, 1986, p. 644.

[22]D.G.A.S. din RSR, Piteşti, *Mărturii documentare 1888-1944*, vol. I, Bucureşti, 1988, p. 319-320.

Saga Goleștilor

ing. Marius POSTELNICESCU

Abstract: The boyar family Golești is well known and appreciated in the Romanian history and still present in the peoples mentality for the part it played in the development of the Wallachia between the 17th and 19th Century. The boyars Golesti had during all these centuries several political, judicial and diplomatic duties and some of them contributed to the rising of art, culture and literature not only in Argeș County, but as well in the whole country.

Keywords: Golești, Argeș County boyars, national renaissance, phanariots, political thinking

Familie cu străvechi ramificaţii în istoria neamului românesc, Goleştii s-au impus în constiinţa românilor prin faptele lor cutezătoare, pline de substanţă patriotică, puse în slujba idealurilor poporului. Puţine din vechile familii ale ţării noastre se pot mândri cu o menţionare documentară peste care au trecut cinci secole, şi numai câteva sunt acelea care au adus o contribuţie serioasă la unirea, independenţa şi dezvoltarea liberă a patriei noastre. Goleştii, întelegându-i prin aceasta pe toţi înaintaşii şi descendenţii lor care au purtat acest nume, au alcătuit o familie istorică prin toate funcţiile înalte pe care le-au ocupat în societate.Trecerea timpului a făcut ca informaţiile despre originile multor familii boiereşti muntene să se păstreze numai datorită memoriei colective. Şi în neamul Goleştilor a existat tradiţia descălecatului din Transilvania, a întemeietorului familiei, iar aceasta este consemnată de Ion Ghica în scrierile sale despre Bucureşti, atunci când se referă la originile familiei lui Nicolae Dudescu: „este venită de peste Carpaţi, ca Văcăreştii, ca Goleştii, ca Sturdzeştii şi ca Cândeştii”[1]. Originile boierilor Goleşti se pierd în negura Evului Mediu, primul strămoş cunoscut până acum este, potrivit documentelor, pârcălabul Baldovin din Goleşti care a trăit în a doua jumătate a secolului al XV-lea şi prima jumătate a veacului următor. Pârcălabul Balvodin se trăgea din familia boierilor Craioveşti şi a stăpânit satul Goleşti, începând cu a doua jumătate a sec. al XV-lea. Atestarea documentară a localităţii Goleşti apare, pentru prima dată, într-un document din 5 august 1452, al domnitorului Ţării Româneşti, Vladislav al II-lea Vlaicu (1447-1448, 1448-1456). În anul 1520, Baldovin era pârcălab al cetăţii Poienari (Argeş), conform unui document emis de cancelaria domnitorului Neagoe Basarab (1512-1521). El a murit în luptele purtate de domnitorul Neagoe Basarab cu turcii, între anii 1522-1524, când sultanul Soliman Magnificul (1520-1566) a ordonat

atacarea Ţării Româneşti pentru nesupunere. În iulie 1525, nu mai trăia, deoarece Maria-Magdalena, soția sa, solicita domnitorului Radu de la Afumați (1522-1529) întărirea posesiunii asupra averilor lăsate de Baldovin[2]. Domnitorul a emis, din Piteşti, în 2 septembrie 1528, un hrisov prin care a făcut importante danii boierilor Golescu în satele Duşeşti, Goleşti, Mărăcineni, Vieroşi[3].

Un boier din Goleşti, vistierul **Radu Golescu**, mare dregător al voievodului Radu Paisie (1535-1545), se face remarcat prin salvarea tezaurului țării, atunci când domnitorul este învins în lupta cu pretendentul la tron, Laiotă Basarab, în anul 1544. Astfel, vistierul Radu din Goleşti a primit de la domnitorul Radu Paisie şi de la urmaşul acestuia, Pătraşcu cel Bun (1554-1557), numeroase danii şi dregătorii. El a avut doi fii, Albu (Radu) şi Ivaşcu (Ivaşco). Aceştia, dregători şi ei, s-au dus să lupte alături de domnitorul Alexandru al II-lea Mircea (1568-1577), care, după revenirea pe tronul Ţării Româneşti a doua oară (mai 1574 - iunie 1577), a dorit să îl impună pe fratele său Petru Şchiopul pe scaunul Moldovei. Ioan Vodă Viteazul (poreclit cel Cumplit) a înfrânt oastea valahilor la Jijişte (Râmna), lângă Focşani, în anul 1574, unde cei doi frați Goleşti au luptat cu multă vitejie. Marele clucer Albu a plătit cu viața, iar marele vornic Ivaşco a fost grav rănit. Domnitorul nu a uitat acest act de merit şi la 25 ianuarie 1575, printr-un hrisov, scris la mânăstirea Vieroşi (ctitorie a Goleştilor, unde a fost înhumat şi marele clucer Albu), a stabilit un venit anual de 5000 de aspri din suma ce i se cuvenea din vama domnească de la Rucăr, ca să fie de ajutor mânăstirii[4]. Ivaşcu a rămas dregător şi în timpul primei domnii a fiului domitorului Alexandru Mircea, Mihnea (1577-1583).

Stroe Leurdeanu a intrat în familia Goleştilor prin căsătoria, în 1623, cu Vişa, moştenitoarea Goleştilor, fata logofătului Ivaşcu Golescu, şi a ajuns reprezentantul cel mai de seamă al Goleştilor. Stroe Leurdeanul s-a născut pe la sfârşitul sec. al XVI-lea, fiind fiul lui Fiera logofătul şi al Ilinei. În anul 1615, s-a căsătorit cu jupâneasa Tudora din Târgşor, o persoană foarte cunoscută, mai ales prin prezența ei în viața marelui voievod Mihai Viteazul. Poziția pe care şi-a creat-o prin căsătoria cu Vişa, precum şi relațiile politice ale tatălui l-au ajutat să urce destul de repede treptele ierarhiei sociale şi politice, devenind vistiernic, postelnic, mare logofăt, mare vistier, mare vornic, spătar şi mare comis. După moartea tatălui său, Stroe Leurdeanu va fi influențat de unchiul soției sale, vistierul Necula, pornind pe un drum sinuos, aflându-se de cele mai multe ori de partea celui puternic. Aşa s-a întâmplat în ajunul ocupării tronului de către Matei Basarab, când, fiind în tabăra adversă şi văzând că balanța se înclină în favoarea acestuia, trece şi el în rîndul susținătorilor acestuia. Matei Basarab îl va proteja de nenumărate ori pe Stroe Leurdeanu, după urcarea pe tronul Ţării Româneşti, atât pentru ajutorul dat în luptele pentru ocuparea tronului de la Plumbuita, cât şi pentru că se înrudeau, fiind veri[5]. Datorită influenței pe care o avea la curtea domnească, Stroe Leurdeanul a reuşit să stabilească legături de rudenie cu mai multe familii de renume, căsătorind pe Evstratie, primul său copil, cu domnița Ilinca, fiica voievodului Nicolae Pătraşcu, fiul lui Mihai Viteazul. Crescut de domnitorul Matei Basarab, care nu avea urmaşi, şi doriea să-l lase pe tronul țării la moartea sa, Evstratie era un tânăr înzestrat, cunoştea greaca şi turca foarte bine şi deținea funcția de al doilea vistier al țării. Un alt fiu al lui Stroe Leurdeanu şi al Vişei este Matei Golescu, tatăl viitorului sfetnic de mare taină al lui Constantin Brâncoveanu, Radu Golescu. Matei Golescu este o figură mai puțin importantă decât fratele şi tatăl său, dar ajunge şi el mare spătar[6]. Stroe Leurdeanu fiind un apropiat al domnitorului Grigore Ghica (1660-1664) şi duşman al Cantacuzinilor, l-a influentat pe domnitor să poruncească tăierea capului postelnicului Constantin Cantacuzino. Stroe Leurdeanu a fost judecat şi condamnat la moarte, pentru omorul sâvarşit, de către domnitorul Antonie Vodă din Popeşti (1669-1672), dar apoi a fost grațiat şi obligat să se călugărească, primind numele de Silvestru. A reuşit să fugă în Transilvania, iar după schimbarea domniei să-şi reia funția de dregător în Țara Românească. În vremea lui Stroe Leurdeanu s-au construit conacul şi biserica din Goleşti. Aici sunt primiți, în 1656, patriarhul Macarie al Antiohiei şi secretarul acestuia, Paul de Alep, acesta din urmă fiind şi autorul primei descrieri a conacului care s-a păstrat până astăzi.

Încă de la începutul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714), nepotul lui Stroe Leurdeanu şi fiul marelui comis Matei Golescu Leurdeanu, Radu Golescu îşi începe cariera de om politic, trecând prin mai multe ranguri şi funcții, ocârmuitor al județului Muscel, postelnic, agă, între 1691-1695, mare comis în 1699, iar în 1702 mare clucer, ajungând în 1711 la rangul de mare vornic. Prin căsătoria cu Marica, fiica comisului Stoian Florescu, Radu Golescu se înrudea cu familia Cantacuzino. În anul 1706, Constantin Brâncoveanu, împreună cu alaiul domnesc, este oaspete la conacul Goleşti. După moartea lui Constantin Brâncoveanu, în 1714, şi înscăunarea lui Ştefan Cantacuzino (1714-1716), Radu Golescu deține înalta funcție de mare logofăt. Nicolae Mavrocordat (1716; 1719-1730), primul principe fanariot, îl numeşte pe Radu Golescu mare spătar. Prin tratatele de la Carlowitz (1699) şi Passarowitz (1718), turcii cedează Austriei Ungaria, Transilvania şi o parte a Ţării Româneşti (Oltenia, reîncorporată Ţării Româneşti în urma Păcii de la Belgrad, din 1739)[7]. În acest context, Radu Golescu ajunge la o întelegere cu alți mari boieri şi hotărăsc să se orienteze politic către Austria, aşa

cum încercaseră, mai înainte, şi domnitorii Şerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu şi Ştefan Cantacuzino. În timpul războiului turco-austriac (1716-1718), spătarul Radu Golescu, împreună cu alţi boieri din Ţara Românească, organizează un complot împotriva domnitorului Nicolae Mavrocordat. Radu Golescu aduce la conacul din Goleşti cătane nemţeşti, ceea ce îl determină pe domnitor să trimită „oaste amestecată, turci, tătari, români şi au trimis să-i gonească de acolo... Deci tătarii, văzând că într-alt chip nu pot să facă, au dat caselor foc de au arsu...”[8]. Domnitorul l-a răsplătit pe spătarul Radu Golescu cu 1000 de taleri pentru a-şi reface casele, nebănuind că este implicat în mişcare. La 14 noiembrie 1716, Radu Golescu, însoţit de un detaşament austriac îl arestează pe Nicolae Mavrocordat şi îl predă, la Sibiu, generalului austriac Steinvill. Marii boieri s-au întâlnit la Târgovişte să decidă asupra viitorului politic al ţării, dar, nesprijiniţi de Austria, Imperiul Otoman pune stăpânire, din nou, pe Ţara Românească, Radu Golescu plecând cu familia sa în Transilvania. După revenirea lui Nicolae Mavrocordat în ţară, acesta ordonă uciderea lui Pătraşcu Vodă şi a mitropolitului Antim Ivireanu.

Celebra familie a Goleştilor s-a stins de mai multe ori în linie masculină şi s-a continuat prin femei. Urmaşii noilor intraţi în familie au purtat numele mamei şi satului de obârşie, Goleşti, cu toate că proveneau din familii importante, ca Furcă, Brâncoveanu, Leurdeanu sau Ştirbei. Dacă la început au avut origine oltenească, fiind descendenţi din Craioveşti, Goleştii din epoca modernă a României, care s-au distins cel mai mult ca reprezentanţi ai luminismului şi ca lideri ai luptei pentru formarea unui stat unitar românesc, independent şi democratic sunt, după ascendenţa masculină, gorjeni.

Fata spătarului Radu Golescu, Aniţa, se mărită cu polcovnicul Nicolae Ştirbei, fiul vistierului Ilie Ştirbei din Bălceştii Gorjului. Fiul Aniţei şi al lui Nicolae Ştirbei a fost marele ban Radu (Răducanu) Golescu (Ştirbei). S-a născut la 3 mai 1746, dată însemnată pe un portret în ulei păstrat la conacul din Goleşti[9]. Cunoscut astăzi de opinia publică, el a trăit între anii 1746-1818, şi, ca şi bunicul său, îşi va mări numărul moşiilor prin diferite activităţi comerciale. Pe lângă casele ce le avea pe Podul Calicilor (Calea Rahovei) din Bucureşti, Radu Golescu a construit un mare han, iar pe una din moşiile sale din judeţul Dâmboviţa a construit o fabrică de sticlărie (1814), aducând muncitori nemţi pentru a lucra aici. A construit un cămin pentru săraci şi a întreţinut pe cheltuiala sa două paturi pentru bolnavi. Banul Radu Golescu şi vistierul Constantin Filipescu au fost primii epitropi (organ de control) ai şcolii din Slatina[10]. Înfăţişarea pe care o are astăzi conacul Goleşti este asemănătoare cu cea din secolul al XVIII-lea, când a fost refăcut de banul Radu Golescu. Anul construcţiei, 1640, precum şi numele primului proprietar, se păstrează săpate în piatra chenarelor de la ferestrele pivniţei.

Marele ban Radu Golescu a avut trei fii: Nicolae, zis Nae, Gheorghe, cunoscut sub numele de Iordache şi Constantin, rămas în istorie sub numele de Dinicu. Nicolae Golescu, zis Deli Aga, spre deosebire de Iordache şi Dinicu, nu a jucat un rol important în viaţa culturală a Ţării Româneşti din acea epocă. În schimb, el este singurul dintre cei trei fraţi care a rămas în ţară pe timpul revoluţiei conduse de Tudor Vladimirescu, fiind în înţelegere cu acesta[11]. În timpul cât Tudor Vladimirescu se afla la Bucureşti, Iordache şi Dinicu Golescu se refugiaseră în Transilvania. El a fost vel stolnic în 1797, vel paharnic în 1806, vel logofat în 1817, vel agă în 1822 şi vel vornic în 1829. Nicolae Golescu, după înabuşirea revoluţiei de la 1821, are meritul de a fi înaintat Porţii un memoriu care cerea numirea pe tronul Ţării Româneşti a domnilor pământeni, arătând relele pe care le-a pricinuit fostul sistem de numire a domnilor din Fanar. Memoriul lui Nicolae Golescu a atras atenţia marelui vizir El Hadj Sahib. Memoriul a fost prezentat sultanului, împreună cu un raport general. În raport se considera oportună satisfacerea cererii de a fi izgoniţi toţi boierii greci din Rumelia, precum şi cei albanezi şi bulgari, iar, despre numirea viitorilor domni, se preciza că „...de vreme ce cei din neamul grec au făcut atâtea trădări, nu este dăunător pentru Înalta Poartă să numească voievozi din rândul boierilor localnici”[12]. Nicolae Golescu a fost căsătorit de două ori. Cu prima soţie, Maria, fiica lui Ioan Moruzi şi sora domniţei Ralu, a avut un fiu, Ioan. Cu a doua soţie, Zoiţa, fiica lui Ioan Comăneanu şi a Sultanei Bărcănescu, a avut o fiică, Maria. Nicolae Golescu a murit la 26 septembrie 1829, „de o boală de câteva zile, pricinuită de patima emoroidelor”[13], lăsând o avere încurcată şi o seamă de datorii. Fiul lui Nicolae Golescu, Ioan, a devenit magistrat, ocupând diverse funcţii în stat, dar fără să se remarce în viaţa publică prin vreo acţiune deosebită. Ioan Golescu a fost căsătorit cu Elena Creţulescu, cu care a avut două fiice, Tarsiţa, căsătorită cu Mircea Racoviţă, şi Maria, căsătorită cu Scarlat Ghica, fără urmaşi. Ramura Golescu-Ştirbei, reprezentată prin Ioan (Iancu) Golescu, fiul lui Nicolae Golescu şi nepotul marelui ban Radu Golescu, s-a stins în linie directă, Ioan neavând băieţi, ci numai pe cele două fete amintite mai sus.

Al doilea fiu al banului Radu Golescu, Iordache Golescu, s-a născut la Bucureşti, în jurul anului 1770, în casele părinteşti din Calea Rahovei, situate în mahalaua numită şi a Golescului, aici aflându-se gospodăriile boierilor Ştirbei, Creţulescu, Manu, Fălcoianu, Bobescu, etc. I. Heliade Rădulescu, care l-a cunoscut foarte bine pe Iordache Golescu, spune că acesta a fost unul din cei mai de seamă boieri ai ţării şi care preţuia foarte mult învăţătura. Iordache Golescu

s-a ocupat până la sfârşitul vieţii cu cititul şi scrisul, iar copiii lui şi ai lui Dinicu Golescu au fost dintre primii români ai secolului al XIX- lea trimişi să studieze peste hotare. Iordache Golescu a fost căsătorit de două ori: prima dată cu Eufrosina Manu, iar a doua oară, în 1807, cu Maria (Marioara Marghioala), fiica marelui ban Constantin Bălăceanu (1764-1831). După tradiția orală, păstrată de urmaşi, se spune că cu cele două soții a avut 23 de copii, dintre care numai şase au trăit, ajungând la maturitate: patru băieți (Dimitrie, Radu, Gheorghe, Alexandru-Arăpilă) şi două fete: Elena, căsătorită Bengescu şi Ecaterina (Caty), căsătorită Descombes, în Franța[14].

Conacul Goleşti (Goleşti, Argeş)

Fiind unul dintre membrii de seamă ai Euforiei şcoalelor, alături de socrul său, banul Constantin Bălăceanu, Iordache Golescu l-a sprijinit pe Gheorghe Lazăr în predarea învățământului în limba română, la Colegiul „Sf. Sava" din Bucureşti. Iordache Golescu a fost un cărturar de seamă în domeniul filozofiei, eticii, tragediei şi comediei, şi un bun poliglot. El a scris câteva lucrări interesante şi a făcut o serie de traduceri din care cele mai multe în greceşte, fiindcă greaca era limba obişnuită a protipendadei în aceea vreme. Singura lucrare tipărită, în anul 1840, în tipografia lui Ion Heliade Rădulescu, de la Obor (Bucureşti), a fost „Băgări de seamă ale canoanelor grămăticeşti", care nu era altceva decât Gramatica limbii române. Celelalte scrieri ale sale, printre care „Condica limbii româneşti", în şapte mari volume, au rămas în manuscris şi se păstrează în colecțiile Academiei Române. Hanul de pe Podul Calicilor (Calea Rahovei) din Bucureşti, moştenit de la tatăl său în 2 februarie 1815, era un han mare "ocolit cu zid de jur înconjur"[15] care ocupa întreg terenul ce se întindea în spatele spitalului Brâncovenesc (demolat în regimul comunist), de la vechea biserică Domnița Bălaşa până la strada Bibescu Vodă, numită în acea vreme, Ulița bisericii Sfântului Nicolae. În calitate de membru al Divanului Judecătoresc, Iordache Golescu a prezentat, în 10 martie 1831, generalului rus Pavel D. Kiseleff, Mesajul privind revizuirea Regulamentului organic[16]. Iordache Golescu, încă de pe la vârsta de 55 de ani, a fost un om suferind. Se presupune că suferea de ficat şi rinichi, în acelaşi timp, şi era în permanență în consultarea şi tratamentul medicilor care-i luau sume apreciabile, plus medicamentele prescrise şi furnizate de supusul austriac Ignat Muszeley. În această situație şi ca neparticipant la revoluția din 1848, cu toate că cei patru nepoți şi fiul său Alexandru, au avut atunci o activitate meritorie, Iordache Golescu se îndrepta, în vara acelui an, spre băile de la Mehadia (Băile Herculane), această localitate fiind renumită de două mii de ani şi foarte apreciată de boierii şi negustorii din Muntenia, Oltenia, Moldova. Pentru Iordache Golescu, la vârsta de 78 de ani şi la starea sănătății, o cale atât de lungă care se făcea cu caleaşca pe drumuri nepietruite, cu hurducături, a fost o cauză a agravării bolii de care suferea. Şi de abia ajuns la Herculane, numai la doua zile de la sosire şi-a dat sfârşitul, în luna august. În Mehadia (Herculane) neexistând cimitir, Iordache Golescu a fost înmormântat provizoriu la Orşova, de unde mai apoi a fost reînhumat de familie în cripta bisericii de la Goleşti.

[1] *Muzeul Goleşti-Arhitectură, tradiție şi continuitate*, Studii şi comunicări ştiințifice, Muzeum XI-500 de ani de istorie, Editor Asociația Româna pentru Educație Individual Adaptată, p. 16.

[2] *Ibidem*, p. 28.

[3] Popa, Petre, *Piteşti 620, Memento*, Ediția a doua, Editura paralela 45, 2008, p. 22.

[4] *Muzeul Goleşti-Arhitectură, tradiție şi continuitate*, p. 34.

[5] *Ibidem*, p. 68.

[6] *Ibidem*, p. 70.

[7] Jean Carpentier, Francois Lebrun, *Istoria Europei*, Editura Humanitas, 1997, p. 232.

[8] *Muzeul Goleşti-Arhitectură, tradiție şi continuitate*, p. 34.

[9] *Ibidem*,... p. 22.

[10] *Ibidem*, p. 71.

[11] *Ibidem*, p. 74.

[12] *Ibidem*, p. 75.

[13] *Ibidem*.

[14] *Ibidem*, p.. 80.

[15] *Ibidem*, p. 13.

[16] Popa, Petre, *op. cit.*, p. 55.

Ion I. C. Brătianu ca genealogist al neamului său

Radu OPREA

Abstract: The present article emphasizes some aspects little known from the life and activity of the great Romanian diplomat and political thinker Ion I. C. Brătianu. He was born in a boyard family from Argeș County and he ruled as Prime-Minister Romania during the First World War and through the reconstruction period that followed. He is appreciated for the part he played as diplomat and for his efforts in the process of unifying Romania and for being one of the greatest political minds of his county history. Little is known about his passion for history and his research in the Argeș medieval boyard families that had ties with his own, which we show in our paper.

Keywords: Ion I.C. Brătianu, genealogy, Albu Vistierul, Argeș County, medieval justice

Omul care a dominat cu autoritate viaţa politică a ţării timp de două decenii, dintre cele mai dramatice şi mai importante ale istoriei noastre moderne, Ion I. C. Brătianu a fost o personalitate proteică ce a reuşit să împletească între multiplele sale preocupări şi grija constantă pentru studiul istoriei culturale a ţării şi a neamului său de origine. Asemenea trăsături – deplin întruchipate în structura complexă a personalităţii şi

activităţii acesteia printre oameni – au fost adesea remarcate şi de contemporani, îndeosebi de către străinii care l-au cunoscut şi apreciat. Unul dintre aceştia, un distins diplomat, contele de Saint-Aulaire, ministrul Franţei la Bucureşti, spunea: „Latinul Ion I. C. Brătianu era tot atât de pur ca aspect fizic, după cum era pur ca spirit şi caracter. Avea aerul mândru şi fermecător al unui mare senior din timpul Renaşterii. Subtil, tare, era fiul Romei altoite pe Bizanţ”[1]. Pasiunea lui Ionel Brătianu pentru istoria ţării, şi nu numai, se traducea în grija cu care studia operele cronicarilor şi limba lor, ca şi în preocuparea sa permanentă pentru îmbogăţirea bibliotecii de la Florica cu noi acte, hrisoave şi lucrări privind istoria naţională de cea mai recentă apariţie. Erau ceasuri de-adevărată tihnă şi consolare, departe de zbuciumul şi răspunderile zilei, când îi soseau cărţile comandate sau când cineva îi aducea câte un document sau câte o carte veche. Aşezat pe divanul din odaia de lucru, răsfoia cu nesaţ cărţile sau descifra documentele, interesat mai cu seamă de reconstituirea unor genealogii[2].

Într-o lucrare anterioară[3] ne-am oprit asupra portretului istoric, devenit aproape legendar, al lui Albu vistierul (cca 1460 - 1510) – unul din strămoşii, *per feminas*, ai boierilor numiţi din Şuici şi Cepari – aşa cum apare el conturat în paginile memoriale, scrise de Ion I. C. Brătianu în 1922 şi publicate postum, mai întâi, în cuprinsul unei reviste istorice de larg interes[4], ulterior fiind incluse într-un volum apărut după 1990[5]. În acest context, rândurile închinate de autor viteazului înaintaş se încheiau cu zugrăvirea apusului său ca personaj istoric: „Aşa pieri cu sabia în mână Albu Vistierul tocmai când în ţară reveniseră la putere prietenii săi Craioveştii, întâi cu Vlăduţ-Vodă, fratele lui Radu cel Mare, apoi cu propriul lor nepot Neagoe Basarab. Murind, el lăsă o singură fată, Marga, căsătorită după Dragomir Vornicul, feciorul Badei din Şuici şi ctitorul bisericei din Cepari”[6]. Reluând, aşadar, demersul nostru asupra memoriilor aşternute pe hârtie de marele om politic, în urmă cu peste nouă decenii, vom încerca să reconstituim pe baza izvoarelor istorice câteva figuri din galeria strămoşilor, desprinse de Ionel Brătianu parcă din pagini de cronică: „Mai în sus pe Topolog, cula din Şuici, adevărată cetate – arsă în 1916 – fusese martor şi ea la numeroase drame în cursul veacurilor. Într-însa, pe vremea lui Mircea voevod Ciobanul, Dolofanii, nepoţii lui Manea din

Dristor, «s-au sculat cu pizmă şi au tăiat pe Vlad portarul – feciorul lui Şuică vornicul de la Şuici – şi i-au luat toate bucatele lui şi ale fraţilor lui făr' de ştirea Mircei-Vodă şi prinzând oamenii care ţineau cărţile lor pentru moşii, pe care cu multă muncă muncindu-i şi încă cu foc arzându-i, le-au luat cărţile acestor ocine de închinăciune şi de cumpărătoare încă şi 11 cărţi de moşii şi pentru satele şi pentru ţiganii lor»"[7]. Acest Vladul portar, unul din strămoşii boierilor din Şuici, chiar a fost un personaj istoric prezent în hrisoavele din veacul al XVI-lea, iar episodul dramatic narat în rândurile de mai sus de memorialistul Ionel Brătianu este descris întocmai şi în documentele medievale interne.

O altă figură istorică, aflată de marele om politic în panoplia strămoşilor săi pe linie feminină, a fost Stanciul logofătul din Cepari, descendent din fiica lui Albu vistier, Marga, căsătorită după Dragomir vornicul, feciorul Badei din Şuici şi ctitorul bisericii din Cepari (1533), personaj despre care memorialistul îşi aminteşte: „...lui Stanciu logofătul din Cepari, din Şuici şi din Tigveni, îi întărise stăpânirea Drăgoeştilor şi Lereştilor Mihai-Vodă şi tot el îl pomeneşte ca «martor înaintea domniei mele», la Bălgrad, în 1600, într-un hrisov în care viteazul domnitor se intitulează «cu mila lui Dumnezeu Voevod şi Domn a toată Ţara Ardealului şi Ţara Românească»"[8].

Dacă actul prin care Mihai Viteazul îi întărea boierului din Cepari satele Drăgoeşti şi Lereşti nu se mai păstrează azi, în schimb există hrisovul emis de voievod la Alba Iulia, în 21 martie 1600, prin care i se întăreşte lui Pârvul logofăt satul argeşean Morăşti ce i s-au vândut vecini acestuia, emitentul purtând într-adevăr titulatura de voievod unificator al celor două ţări româneşti, atribut subliniat cu mândire patriotică de Ionel Brătianu. Între boierii-martori prezenţi la vânzarea satului şi aduşi în faţa domnului, la judecarea pricinii, figurează şi „Stanciul logofăt din Cepari"[9]. Personajul în cauză este portretizat de memorialist în culori pline de vitalitate şi dramatism:„Stanciul, ajuns la bătrâneţe, fusese supus la chinuri grele şi îşi pierdu două moşii printr-o nelegiuită judecată ce, cu proporţii mai modeste şi fără moarte de om, se asemălueşte cu vestita şi dramatica pricină desfăşurată o jumătate de veac mai târziu între Cantacuzini şi Stroe Leordeanu"[10].

Pentru a nu recurge la o descriere strict literară a acestui episod dramatic, Ion I. C. Brătianu reproduce in extenso, în paginile memoriilor sale, conţinutul hrisovului emis de Matei Basarab, la 15 iulie 1534, prin care întăreşte lui Dumitraşco şi Ionaşco postelnici, fiii lui Stanciu logofăt din Cepari, satele Băneştii şi Ohneştii, <aşezări dispărute azi ca denumire, aflate odinioară lângă satul Cerbureni, com. Valea Iaşului, jud. Argeş>, cu rumâni, în urma unei judecăţi cu Marica din Albeşti[11]. Această jupâneasă ajunsese în stăpânirea celor două sate de moşie ale lui Stanciul Ceparul în urma unei înşelătorii şi a unei delaţiuni, puse la cale pentru a-şi salva capul de urgia domnească a lui Radu Şerban (în a doua domnie a sa), după ce ucisese doi copii de ţigan. «Atunci Radul voevod trimise îndată după aceste pe vel armaş, carele au adus pe Stanciul logofătul legat şi l-au bătut Radul voevod în temniţă, şi l-a pus în fiare şi a plătit multă nevoie şi supărare după vorbele ei şi de mare nevoe a vândut aceste sate mai sus-zise Maricăi, şi a plătit acei galbeni ughi 1500 năpaste cu toată cheltuiala. Şi nimic n-a fost vinovat»"[12].

Este interesant de relevat şi descrierea extrem de plastică a acestui episod de justiţie medievală, reflectat în hotărârea dată de mitropolitul Grigorie al Ţării Româneşti şi de şase boieri de divan în pricina mai sus-amintită: „Deci ne-am strânsu toţi înpreună la Sfânta Mitropolie de aicea de-n Bucureşti, de le-am luoat seama în tot chipul şi aşa am adevărat cum jupâneasa Marica, când au fost în zilele Radului voevod, a doao domnie, ia au fost ucis doi copii de ţigan, de-au murit de-n mâna ei. Într-aceia, Radul-Vodă, domnia lui, au fost trimis de au adus şi au stătut de pierzare pentru moartea acelor copii de ţigan. Şi au plătit deşugubina domnească deplin şi tot au stătut Radul voevod să o piarză. Iar într-aceia, Marica, văzând aşa că va peri, pârât-au pre Stanciul logofăt Ceparul cu un răvaş în taină, de-au zis că sunt la dânsul o mie de galbeni de auru ai doamnei Marghitei, muma lui Gavriil-Vodă, şi alte scule, ca să-şi scoaţă capul ei de în pierzare. Într-aceia, Radul voevod, fiind un domnu năprasnic, trimis-au de grabă pre Goga, ce au fost armaş mare, la Stanciul logofăt Ceparul, de l-au legat şi l-au băgat în obede şi l-au adus de l-au închis în temniţă şi în sangir, şi atâta urgie au tras, cât au stătut şi de pierzare pre gura Maricăi. Deci, văzând atâta răutate şi păs asupra lui, n-au mai avut ce să mai facă, ce se-au sculat de ş-au băgat capul la turci şi pre unde au putut afla tot galbeni de aur cu camătă şi ş-au vândut satul Ohneştii şi Băneştii den Argeş Maricăi şi alte moşii într-astă parte, de ş-au scos capul cu o mie şi cinci sute de galbeni, cu alte cheltuiale şi camătă, pre bună dreptate, nefiind vinovat nemica"[13].

Întâmplarea cu accente vădit dramatice va avea un final fericit în timpul lui Matei Basarab, când fiii lui Stanciu logofăt Ceparul vor ridica pâră în faţa voievodului pentru a revendica moştenirea părintească pierdută în urma unei nedrepte judecăţi, domnul hotărând restituirea satelor în cauză către stăpânii de drept. „Astfel reintrau Ohneştii şi Băneştii în stăpânirea celor doi fii mai tineri ai logofătului Stanciu. Dintre cei doi fii mai mari, Eftimie moştenise Tigvenii, care de la el trecură fiicei sale, soţia lui Badea Vlădescu, al cărui fiu Grigore, cununat cu mare serbare de către vodă Brâncoveanu, luă numele de Tigveanu şi

fu străbun al bunicei noastre.

Ivaşcu, fratele cel mai mic al lui Eftimie, este şi el străbun al nostru, căci după fiica unică a fiului său şi soţie a căpitanului Balotă se trage Safta, mama bunicului nostru Dincă. Acest Ivaşcu, ca fiu mai mic, rămase după obiceiul ţărei la căminul strămoşesc în Cepari. El ni se înfăţişează întâia oară înainte de 1625, ca copil la nunta surorei sale cu Bratul vel-Comisul, «când au fost îmbrăcat în dulama de zarba pe trup căptuşită cu atlaz roşu». Ajuns la vârsta bărbătească, el se arată destoinic şi viteaz. Precum se cerea pe acele vremuri, fu trimis de Vodă, după împrejurări, când cu însărcinări de solie, când cu oştire de război”[14].

După cum se poate observa, Ion I. C. Brătianu a reînviat în paginile sale memorialistice – aşternute în anii de deplină maturitate – o serie de personaje din galeria, atent studiată, a strămoşilor neamului său, procedând chiar - uneori - la adevărate reconstituiri genealogice ale vechilor spiţe de neam, nu atât cu scopul de a-şi preamări înaintaşii şi originea sa nobilă, cât mai ales pentru a aduce în faţa contemporanilor pilde de adevărat eroism şi sacrificiu pentru neam şi pentru ţară, figuri ce puteau constitui exemple de urmat pentru concetăţenii săi din acele timpuri. Era, de altfel, o trăsătură subtilă de caracter a marelui bărbat politic pe care a surprins-o, cu admiraţie, acelaşi nobil diplomat, contele de Saint-Aulaire, care spunea referindu-se la comportamentul lui Ionel Brătianu: „Excela în a câştiga fără să-şi facă duşmani. Viitorul apropiat mi-a descoperit în el cele mai înalte calităţi, care îl fac unul din marii oameni de stat ai generaţiei sale, mult mai mare decât cei trei mari Wilson, Loyd George, Clemenceau. Nimic mai natural: la ţări mici, oameni mari”[15].

[1] *Marele Brătianu*, în „Historia”. Revistă de istorie, anul VII, nr. 71, 2007, p. 1.

[2] Cornel Ilie, *Biblioteca lui Ion I. C. Brătianu*, în loc. cit., p. 30.

[3] Radu Oprea, *Albu vistier (cca 1460 – 1510) şi înrudirea sa cu vechile neamuri ale boierilor argeşeni de pe Valea Topologului*, în „Argesis”. Studii şi Comunicări. Seria Istorie. Tom. XVII. Muzeul Judeţean Argeş, Piteşti, 2008, p. 107-113.

[4] Anastasie Iordache, Marian Ştefan, *În plaiurile Loviştei...*, în „Magazin Istoric”, anul 18, nr. 2 (203), 1984, p. 36 – 41.

[5] Elisa Brătianu, Ion I. C. Brătianu, *Memorii involuntare*. Texte stabilite, note şi prezentare Marian Ştefan. Editura „Oscar Print”, Bucureşti, 1999, p. 107-158 (se va cita: Ion I. C. Brătianu, *Memorii*).

[6] Ion I. C. Brătianu, *Memorii*, p. 115; Radu Oprea, *op. cit.,*, p. 110-111.

[7]Ion I. C. Brătianu, *op. cit.,* p. 118.

[8]*Ibidem,* p. 115.

[9]*Documenta Romaniae Historica*, B. Ţara Românească (se va cita în continuare: *DRH*, B), vol. XI, Bucureşti, 1975, doc. 367, 514.

[10]Ion I. C. Brătianu, *Memorii*, p. 115.

[11]*DRH*, B, vol. XXIV, doc. 330, p. 438 – 439. Marica din Albeşti era fiica marelui-ban Mihalcea (Caragea), din Cocorăşti – Prahova, soţia lui Badea (Bădican) spătarul – un reprezentant al boierilor din Cepturoaia (Romanaţi) – şi mama lui Preda spătarul din Albeşti.

[12] *Ibidem*; Ion I. C. Brătianu, *op. cit.*, p. 116.

[13] *DRH*, B, vol. XXIV, doc. 333/1634 iulie 20, p. 442.

[14] Ion I. C. Brătianu, *Memorii*, p. 117.

[15] *Marele Brătianu*, în „Historia”. Revistă de istorie, anul VII, nr. 71, 2007, p. 1.

Vila Florica (Ştefăneşti, Argeş)

Școala domnească de la Sfântul Gheorghe

muzeograf Octavian DĂRMĂNESCU

Abstract: Pitești is an old Romanian town, being known for more than six centuries. It developed slowly as a center for commerce and for two centuries it played an important part in the country politics, as some of the Wallachian rulers stayed here from time to time. As a testimony to the towns importance, in the 17th Century the ”Sf. Gheorghe” Church was constructed. Several articles were wrote to illustrate its history and the events surrounding the rule of Constantin Șerban. In the present one, many historical documents are presented and analyzed in order to establish the school created here by Constantin Șerban.

Keywords: Pitești, ”Sf. Gheorghe” Church , national school, medieval renaisance

O chestiune imposibil de încheiat. Așa cum s-a afirmat potrivit documentelor descoperite până acum, prima școală la Pitești a luat ființă la mijlocul secolului al XVIII-lea, sub fanarioţi[1]. Poziţia, corectă şi neexpusă vreunui risc, ignoră însă argumentul logic, clasic și natural că prima atestare documentară nu o implică neapărat și pe cea de facto. S-au lansat, bineînțeles, și câteva păreri contrare, de bun simț, care împingeau în spate cu cel puţin cincizeci de ani o posibilă școală la Pitești[2]. Se ignora nu numai epoca lui Matei Basarab, înfloritoare arhitectural și stabilă economic, ci și fostul statut de capitală itinerantă pe care Piteștiul, dinamic economic – aspect care argumentează și el pentru o școală mai veche – l-a avut în secolul al XVI-lea. Se pune, așadar, apariția primei școli într-un târg destul de mare, capitală de județ, în același context temporal cu câteva școli rurale: la Govora, se pare, prima școală gratuită pentru copiii de ţărani, plus omologele argeșene de sfârșit secol XVIII: cea de la schitul Berislăvești, cea de la curtea din Golești și cea de la Nămăiești. Poziționare, bineînțeles, inacceptabilă. Mai mult, se ignoră focarele de educaţie organizată din secolul al XVII-lea: Câmpulung (1669)[3], puternica școală pe slavonie din Șcheii Brașovului[4], cetate foarte interesată de viile piteștene, aflată într-un negoț secular cu negustorii de aici, avem presupusa școală de la Sâmbăta de Sus a lui Constantin Brâncoveanu, dar și, să zicem, școala de la Boița[5], dinspre vama Câineni – legăturile cu Transilvania erau cu mult mai complexe: secvențial, românii ardeleni își trimiteau aleșii pentru educație și hirotonire în Țara Românească, județele Argeș și Muscel fiind primele vizate. Tot pe teritoriul argeșean s-au refugiat în secolul al XVIII-lea fruntașii luptei pentru ortodoxie din Transilvania. La Curtea de Argeș, pe același model de instituție eclezială mare cu școală în incintă, lucrurile stau, intuitiv, asemănător – plus episodul catolic de aici, în cazul în care sediul episcopiei catolice de aici ar fi avut și școală –, la fel și în cazul mănăstirii Glavacioc, una dintre cele mai înzestrate ale Evului Mediu muntenesc, unde în secolul al XIX-lea chiar a existat o școală de grămătici[6]. Nu ne-ar mira ca o activitate didactică să se fi înfiripat și în incinta puternicei mănăstiri Vieroș aflată în ocina Piteștilor. Un moment probabil penetrant pentru Pitești vine în 1719, când sinaxa egumenilor olteni întrunită la Hurez, cu Damaschin Voinescu, episcop al unui Râmnic proaspăt ocupat de austrieci, votează înființarea a două școli, una la Craiova, pe latinește, pe banii imperialilor, și una românească, la Râmnic, „subt îngrijirea episcopului, a mănăstirilor și a popilor, cheltuielile pentru dascăli și copiii săraci să fie de la dânșii”[7].

Școala domnească de la Sfântul Gheorghe. În pofida contextului post-1656 care recomandă Sf. Gheorghe-Domnesc de a avea, măcar prezumtiv, o formă de educație publică în afara intereselor ei stricte – teorie hazardată, dar nu imposibilă –, școala domnească de la Pitești, cronologic vorbind, nu este cap de afiș, ci cea românească, nouă, pentru săraci, din cadrul incintei de la Buliga – menționată însă tot ca potențialitate, deci nu reală – în fundațiunea ctitorului Martin Buliga din 1745[8]. Situația se întoarce neutru în favoarea școlii domnești, deoarece prima mențiune a școlii de la Buliga este în 1794, tot ca potențialitate, dacă citim atent textul[9]. Rămâne în picioare, potrivit reflexului istoriografic, anul 1764, cu acel „Ioan vătaf ot școala nouă domnească ot Sf. Gheorghe”[10] și, mai mult, în spate cu 11 ani, un Ianache, biv vătaf de copii, din 1753[11]. Nu știm dacă acest Ianache (Enache, Iane, Ioan) fusese pedagog la o școală domnească anterioară – cel mai probabil la fosta școală populară de la Buliga, deoarece el semnează în procesul de moștenire a lui Martin, ctitorul, cu toate că cercetătorul pr. Marin M. Braniște îl vede deja bătrân și împinge vârsta unei școli piteștene până la sfârșitul secolului al XVII-lea[12] –, dar însăși informația că Ianache avusese această funcție administrativă înainte de 1753 generează faptul istoric clar că încă dinainte de această dată la Pitești fusese înființată o formă de învățământ, oficială sau particulară. Mai mult, documentul din 1751, de închinare a schitului, generează o deducție surdă: un boier face la Pitești școală populară, deci la 1745 exista deja aici cel puțin una, probabil grecească, „de clasă”.

Așadar, la 1764 avem școală domnească, nouă, la Pitești, la Sfântul Gheorghe[13], cu Ioan, vătaf acum, dascăl în 1784[14] (sperăm și noi, ca și cercetătorii dinaintea noastră, în similitudinea lui Ioan, vătaful de copii din 1764, cu Ioan, dascălul din 1784 care făcuse școală la Pitești – cu toate că nu avem niciun argument pentru această identificare din cauza frecvenței onomastice foarte accentuată[15]), trăitor încă la 1802[16]. Adjectivul „nouă" comportă două interpretări: o școală nouă cu predare și în română, nu numai în grecește, dar și posibilitatea ridicării unui nou lăcaș școlii domnești de pe lângă Sfântul Gheorghe. Dar cum evocarea din 1784 arată clar că școala se ținea în casa Manului Cojocarul, aproape de biserica domnească, cu embatic presupunem[17], rămâne ca „nouă" să desemneze orientarea școlii. Nu că acest atribut nu ar prevala la formarea unui context fanariot piteștean mai bogat, dar istoriografic informația ne oferă gratuit o supoziție cu mult mai prețioasă: școala domnească de la Pitești de pe lângă Sf. Gheorghe a avut o etapă a ei, mai veche, care, începând din segmentul 1764-1784, poate coborî în jos până, să spunem, la 1700, pentru a nu ne hazarda prea mult. Mai rămâne o interpretare destul de interesantă a calificativului „nouă", cea a părintelui Marin M. Braniște, care propune că școala particulară a lui Ioan, din 1764, să fi căpătat atunci statutul de domnească – fie și prin locație, în proximitatea bisericii domnești[18] – , ipoteză care lasă loc unui epic median, adică fluctuații între domnesc și particular, deoarece nevoile educaționale ale urbei suplineau dezinteresul unor domnitori față de cultura maselor.

Revenind, nimic nu ne împiedică din acest moment să postulăm la Pitești – plecând, repetăm, de la faptul că la 1764 școala domnească era nouă, deci existase înaintea ei una veche – cu mult în spate, chiar dacă nu constant, ci secvențial, în jurul lui 1700, existența unei școli de același nivel, ca în majoritatea reședințelor de județ, centre administrative care implică, la rându-le, existența protopopiatelor de județ, garanție în plus a unei forme de educație, chiar și minim clericală. Dascălul Ioan de Pitești încheie un ciclu important, secolul XVIII – Alexandru Ipsilanti inițiază în 1776 învățământul de obște[19]–, prin evocarea lui în 1802, cel mai sigur în 1798[20]. Erudit și consecvent, acest profesor traversează pe treptele bisericii domnești din Pitești aproape toată a doua jumătate acestui secol, fiind bănuit, și pe bună dreptate, de a fi tradus un manual de greacă nouă după *Dialogurile morților* de Lucian[21], volum dispărut – și acesta, ca, de altfel, o întreagă listă de cărți vechi – din patrimoniul bisericii domnești în a doua jumătate a secolului trecut. Nu știm dacă până la 1820 – când grecul Nicolae Mitilineu (n. 1791 sau 1788[22]) vine de la Iași și face școală grecească (cu predare în română, bineînțeles) în chiliile bisericii domnești din Pitești – în 1814 se amintește la Sf. Gheorghe de „colțul zidului odăii dăscălii" care, dacă nu e neapărat locuința dascălului, poate fi o odaie unde se învăța carte organizat[23] – în a cărei strană, se pare, a fost și dascăl – fosta școală de la Sf. Gheorghe mai pâlpâia. Cert este că imediat, în 1823, autoritățile piteștene îi eliberează noului dascăl un certificat de bună-purtare, mulțumite de activitatea lui, argument că școala lui cea nouă prinsese la public[24] – cu toate că atmosfera generală era aceea de

rupere de trecut, deja din 1821 „dascălul pe elinește", protodascălul instituției de fapt, plătit de două ori mai mult decât cel pe românește, începuse să dispară. Totuși, în 1835 la toate cele trei școli piteștene se învăță „elinica"[25]. Instituția crește brusc, în 1836 având înscriși 62 de elevi[26], dar la inspecția lui Nicolae Simonide din 1838 numărul scade la 36 de elevi (cu vârste între 6 și 14 ani, majoritatea etnici greci și armeni), chiar și așa, destul de mare. Dacă la început școala grecească a lui Nicolae Mitilineu începuse bine, urmează o pantă descendentă destul de rapidă (fiind o școală preponderent etnică, probabil că după cucerirea independenței de către Grecia în 1832, încet-încet, etnicii greci au ales să se întoarcă în țara lor): în 1846 cursanții nu sunt mai mulți de 10, mediocri[27], iar în

anul următor însuși dascălul trebuie să se prezinte la un examen de verificare a cunoștințelor[28].

În 1849, foarte probabil datorită mistuirii în marele incendiu din 1848 a ansamblului în care se ținea, școala domnească nu mai figurează ca activă[29], cu toate că un Dimitrie, preot catihitis (profesor de religie) la biserica domnească se semnează pe un manual cu un an în urmă[30] și că un cântăreț de la Sf. Gheorghe din preajma, pare-se, a lui 1840, Marcu Marinescu[31] era dascăl în școala românească de vizavi, din incinta hanului Episcopiei Argeș (apoi va ține școală particulară la biserica Mavrodolu începând din 1846[32]), deci putea fi oricând, ipotetic, profesor asociat la Sf. Gheorghe pe tura (ultima, se pare) lui Nicolae Mitilineu. În ceea ce privește sediul școlii domnești de la Sf. Gheorghe în secolul al XVIII-lea prima localizare – și singura – este casa lui Manu Cojocarul, aflată spre nord, lângă biserică și, probabil, cu chirie. Aceasta ne întoarce la un fapt istoric nescris, dar logic, acela că începuturile învățământului românesc s-au înfiripat în cadrul bisericii iarna și în tinda ei – pridvorul supraetajat de la Sf. Gheorghe Domnesc din Pitești chiar le recomandă – vara. Părintele Marin M. Braniște crede că în timp, casa lui Manu Cojocarul a fost cumpărată sau donată[33], deoarece la 1838 școala se ține în curte bisericii. Că se ține acolo și nu aiurea vine să probeze aluziv și un act din 1841[34] care amintește despre „odăile bisericii (Sf. Gheorghe) care este școala" și „chiliile școlii". În 1848 clădirile epitopiei dinspre nord, unde se ținea școala, ard, dar mai târziu sunt refăcute, această rezidire neimplicând nicidecum o reluare a activității școlii domnești aici[35] – în pofida părerii părintelui Marin Braniște cum că școala ar mai fi continuat și după 1848[36].

Dintre manualele folosite la școala de la Sf. Gheorghe în secolul al XIX-lea: *Tomul al IV-lea* al lui Comita, *Gramatică-Terpsiteia*, *Eclogarionul* lui Darvari, *Abecedarul grec-român*, *Pedagogia* lui Cos..., *Fialda* și *Filada mică*, *Manual creștinesc*, *Ceaslovul* și *Bucoavna*[37], *Dialogurile morților* a lui Lucian, *Istoria bisericească pe scurt* de Alexandru Geanoglu Lesviodacs[38], *Învățături de multe științe folositoare copiilor creștinești cei ce vor vrea să învețe și să știe dumnezeiasca Scriptură așăzate de dascălul Polizon Conta Ioannitul și tipărite în Viena, 1806, iar acum tipărite după cea grecească pe limba românească cu osârdia și osteneala smeritului arhimandrit Chir Nicodim Greceanu, cu a cărui cheltuială s-au și tipărit, spre folosul neamului românesc, îndreptânu-să prin cercetarea Prea Sfințitului Episcop al Argeșului, Chir Iosif, Sibiu, în tipografia lui Ioann Bart, 1811*, *Enciclopedia* lui Stefanos Comita, 1814 (aflată în inventarul bisericii, 2015), *Istoria bisericească pe scurt*, 1838, Iași, de Filaret Stavropoleos Scriban, rectorul Seminariei Centrale, Irmologhiu sau Katavasier românit și dat la lumină pentru trebuința seminarelor și altor școli asemenea, de Anton Pann, București, 1846, *Datorii ale omului sau alte povățuiri morale* traduse de P. Matsukopulo, București, 1847, *Elemnte de Istoria lumii pentru trebuința tinerimii începătoare din așezămintele de învățătură și creștere pubice și private*, de Fl. Aaron, București, 1847, *Gramatica română pentru seminarii și clase mai înalte* de Nicolae Bălășescu, edițiunea II, București, tipografia lui Iosefu Kopainig, 1850 (aflată în inventarul bisericii, 2015), *Istoria Sfântă după Victor Durui*, de Ioan Penescu, București, tipografia Sfintei Mitropolii, 1852, *Istoria Bisericii creștine de la Hristos până în zilele noastre*, București, 1858, *Predicele și panegyricele Părintelui Helie Meniate, episopul Cerniei și Calabrytei din Pelopones, traduse și tipărite de Pr. Cosma Moșescu, catichetul școalei de fete din Brailla, voluminile I,* Brăila, 1863, *Scurtă esplicație a părții I și a II a a Sfintei și dumnezeeștii Liturghii, culeasă și prelucrată de Prea Sfinția Sa Arhiereul Ioanikie Evantias, după care va urma și partea a III-a, edițiunea a II-a*, București, 1866, *Manual de psychologie, logică, morală și theodicee* de A. Charma, tradussu după ultima edițiune din 1868, de Dr. N. Nitzulescu, *Elemente de Istoria Universale*, de Ioan Mandinescu, edițiunea a doua, volumul al II-lea, Peatra, 1875, *Manualu de Istoria universale antica cu geografia respectivă pentru usulu elevilor de ambele sexe din școalele secundare și particulare* de M. Michaescu, București, 1878[39].

Este un secol înnoitor și drastic. Înseși bisericile domnești își vor pierde treptat statutul istoric domnesc, devenit anacronic, oarecum romantic – și acest fenomen chiar cu mult dinainte de secularizarea din timpul regimului Alexandru Iona Cuza – din cauza abandonării lor treptate de către domnie și preluării lor virile de către comunitate, care se impune direct și pretinde în cadrul intereselor lor. De aceea, apelativul de „domnesc" în privința școlilor de pe lângă bisericile domnești, mai ales în secolul al XIX-lea, când domnia însăși deschide și întreține școli publice, zise și domnești, independente de bisericile comunității, nu își mai are nici locul, nici semnificația.

Note:

[1]Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1988, p. 108.

[2]Pr. Marin M. Braniște, *Câteva știri despre școlile din orașul Pitești înființate pe lângă biserici înainte de Regulamentul Organic*, M.O., XVII, 1965, nr. 3-4, p. 174: „În plus, nu este cu neputință să fi existat și alte școli chiar în veacurile al XVI-lea și al XVII-lea". Autorul propune sfârșitul de secol XVII- începutul celui următor ca perioadă de

apariție a școlii de la Sf. Gheorghe, *Ibidem*, p.175.

[3]În C. Rădulescu-Codin, *Câmpulungul Muscelului*, 1925, p. 143 știm deja dascălii din 1689: Dumitru și Radu Lăngescu.

[4]Încă din 1486, Brașovul și toată Țara Bârsei intră în Universitatea Săsească. În 1624, principele Gabriel Bethlen dă și copiilor români dreptul la educație. În 1659, (după unii, în 1657) văduva lui Gheorgh Rakoczy I, principesa Suzana Lorantffi, din rațiuni de propaganda calvină (Făgărașul rămâne scos din jurisdicția mitropoliților ortodocși ardeleni din 1585, anul morții lui Ghenadie I, cu o scurtă întrerupere sub Mihai Viteazu, până la uniație, deci peste un secol!, vezi Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania: până la 1800*, Blaj, 1944, pp. 64, 76) face o școală românească în Făgăraș care activează până spre 1700, focar real și puternic de cultură românească pentru județele Muscel și Argeș (vezi și *„Legea și Regulamentul școalei românești din Făgăraș, 3. IV. 1657*", traducere de I. Lupaș în „Revista generală a învățământului", XII, nr. 7, 1924, pp. 440- 446). Însuși noul mitropolit ardelean Sava Brancovici obliga preoții la un sinod din 1675 să facă după liturghie școală duminicală cu copiii satului. Despre existența reală a școlilor românești (din interiorul curburii Carpaților, dar și în teritoriul extracarpatic) trimite o interdicție din 1728 (repetată în 1732) a lui Adam Fitter, rectorul colegiului iezuit din Cluj, care nu mai dă voie niciunui unit să-și educe copiii „la școalele sismaticilor și ereticilor", vezi I. Lupaș, *Contribuții documentare la istoria satelor transilvane*, în „Studii istorice, volumul IV", Sibiu, 1943, p. 203.

[5]I. Lupaș, *op. cit.*, p. 173.

[6]Pr. Ilie Diaconescu, *Școala candidaților de preoție din Mănăstirea Glavacioc*, Glasul Bisericii, nr. 7-8, 1960, p. 661-666.

[7]Nicolae Iorga, *Istoria învățământului românesc*, București, 1928, p. 82.

[8]Pr. Marin M. Braniște, *Câteva știri despre școlile din orașul Pitești înființate pe lângă biserici înainte de Regulamentul Organic*, M.O., anul XVII, nr. 3-4, 1965, p. 182, nota 34. Oricum am interpreta textul, nu putem afla dacă școala românească de la Buliga exista în 1745 (fondarea schitului), 1751 (închinarea lui Mitropoliei), 1794 (închinarea lui Mănăstirii Aninoasa). Probabil că a existat la început, în 1745, apoi s-a desființat imediat (vezi și acel Ianache, deja biv vătaf de copii în 1753) deoarece, din actul fondării, ctitorul lăsa întreținerea școlii pe seama surplusului financiar al schitului, fluctuant, deci nesigur. Mult mai siguri sunt alți autori, care văd deja deschisă școala de la Buliga în 1751, vezi Petre Popa, Paul Dicu, Silvestru Voinescu, *op. cit.*, p. 108.

[9]*Idem* , „Schitul Buliga", M.O., anul XVIII, nr. 1-2, 1966, p. 71, nota 168. Mai mult, autorul însuși, legând de faptul că în 1829 școla de la Buliga ajunsese în ruină, îi fixează începutul la sfârșitul secolului al XVIII-lea, vezi *Ibidem,* p. 71.

[10]*Idem*, „Câteva știri...", p. 173-175. Redăm însemnarea din Penticostarionul din 1743, București, al Bisericii Sf. Ioan, penultima foaie, verso *„Să să știe că am cântat eu Ioan văt (af) ot școala nouă domnească ot s(fe)te Gheorghe Vechi, în zioa de s(fe)te Ioan, cân(d) au fost hram. 1764, mai, dna 8*". Volumul se află în inventarul bisericii Sf. Ioan din Pitești. Autorul demonstrează rezonabil că nu este vorba despre renumita școală de slavonie de la biserica Sf. Gheorghe Vechi, fostul sediu mitropolitan din scaunul București. Menționăm că bisericile vechi din târguri primesc, cu timpul, pe lângă hram, supra-numele de „Vechi". O biserică Sf. Gheorghe Vechi se află și în Ploiești.

[11]*Ibidem*, p. 174-175.

[12]*Ibidem*, p. 175 și p. 177.

[13]Orice asemănare cu școala cu același nume din București, centru puternic de slavonie, este necontextuală, vezi argumentația în *Ibidem*, pp.175-176.

[14]I. Ionașcu, *Catagrafia Eparhiei Argeș la 1824*, București, 1942, p. XIII, nota 1 și Pr. Marin M. Braniște, *Însemnări pe vechile carți de slujbă de la bisericile din Pitești*, M.O., anul XIII, 1961, nr. 1-4, p. 199. Redăm textul însemnării de pe „Mineiul lunei august", 1780, Râmnic, sub Filaret: *„Aici au însemnat robu(l) lui Dumnezeu Ioan, dascăl de Pitești, fiindcă am învățat copii de orași și am făcut școală aici în oraș. S-au pus aici, ca să fie spre încredințare la cei ce vor citi cum că așa au fost. Iar cel ce nu va crede, pârâși să aibă pe sfinții îngeri și pe marele mucenic Gheorghie, a cărui pomenire săvârșim și iaste hram aici la această biserică domnească. Și eu am învățat copii aproape de această sfântă biserică, în casa Manului Coj(ocaru). Deci am scris, ca să să ție minte, aicea într-această foae. 1784, august 6* ". Volumul se află în inventarul bisericii domnești Sf. Gheorghe din Pitești.

[15]La 1780, domnia plătea 10 taleri pentru Pitești și Curtea de Argeș, contravaloarea salariilor a doi dascăli, unul în fiecare oraș, vezi V.A. Urechia, *Istoria Românilor,* volumul I, p. 91, nota 1 și *Idem*, „Istoria Școalelor", vol. I, p. 44. Am putea să complicăm gratuit exegeza, propunând cel puțin două ipoteze: 1. două școli diferite la Pitești 2. o școală particulară transformată în domnească, ca în cazul Ploieștilor, vezi *Ibidem*, p. 90, nota 1. Pariem foarte siguri existența ei la Sf. Gheorghe, cu acel Ioan, din 1784, vezi nota 17, deoarece nu cunoaștem când a început cea de la schitul Buliga (cel mai sigur la începutul turei excelentului administrator Partenie, moldovean, deci după 1786, vezi Pr. Marin M. Braniște, *Partenie Nica Buligeanu (1786-1827)*, M.O., anul XV, 1963, nr. 9-10, p. 736).

[16]Pr. Marin M. Braniște, *Câteva știri...*, p. 179. Tot aici autorul publică o ultimă însemnare a lui Ioan, din 1798, de pe „Mineiul lunii iunie", 1780, Râmnic, sub Filaret, dispărut din inventarul bisericii domnești: „Pisat Ioan dascăl de Pitești".

[17]Se presupune că ulterior, casa lui Manu Cojocarul, aflată lângă biserică, a fost donată acesteia sau cumpărată de către aceasta, deoarece în 1838 școala funcționa „în casele din curtea bisericii", vezi *Ibidem*, p. 178.

[18]*Ibidem*, p. 177.

[19]V. A. Urechia, *op. cit.*, pp. 84-85: „Dar asemenea, în toată țara noastră Domnească, în fiecare orășel am pus dascăli, atât de limba țării, cât și de limba slavonească, pentru ca să învețe băieții cunoștințele elementare, că ajungând aceștia în vârstă, să nu fie ignoranți".

[20]Pr. Marin M.Braniște, *Însemnări pe vechile cărți de slujbă de la bisericile din Pitești*, M.O., anul XIII, 1961, nr. 1-4, pp. 199-200: după o pericopă scrisă de mână pe *Mineiul pe iunie*, ediția 1780, azi dispărut, semnează „pisat (a scris) Ioan dascăl de Pitești" și „1798, mai 23". *Idem*, „Câteva știri....", p. 179, nota 22, unde trimite la 1802, când la Pitești este plătit

un dascăl nenumit, vezi V.A.Urechia, *Istoria şcoalelor*, vol. I, p. 84. Nu ştim însă dacă era Ioan. Un Ioan, dascăl, mai apare în 1812, vezi *Idem*, „Însemnări...", p. 203, dar nu ştim dacă este chiar marele pedagog din Piteşti, şi nici autorul nu trimite.

[21]*Idem*, „Câteva ştiri...", p. 181.

[22]Spiridon Cristocea, *Şcoli particulare din Piteşti în 1846*, Argesis, XVI, Piteşti, 2007, p. 347: la inspecţia ministerială a lui Toma Serghiescu din 1846, Nicolae Mitilineu avea 58 de ani, deci era născut în 1788. Într-un document din 1838 evocat în Pr. Marin M. Branişte, *Şcoli particulare piteştene – dintre care unele pe lângă biserici – în veacul al XIX-lea*, M.O., anul XXVI, nr. 3-4, 1974, p., p. 254, nota 18, Nicolae Mitilineu avea 47 de ani, deci era născut în 1791. Soţia lui, mai mică cu 4 ani, se numea Evdochia.

[23]*Arhiva bisericii domneşti din Piteşti*, „Dosar coprinzând documente vechi ale Biserici Sf. Gheorghe", doc. 12.

[24]Pr. Marin M. Branişte, *Şcoli particulare piteştene ...,* p. 254

[25]Spiridon Cristocea, *Despre şcolile particulare din Piteşi şi din fostul judeţ Argeş în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în Argesis, XI, Piteşti, 2002, p. 492: şcoala grecească a lui Nicolae Mitilineu cu 45 de şcolari, cea a lui Grigorie (Ardeleanu) cu 10 şcolari, greacă şi franceză, şi cea a lui Apostol (foarte probabil cea din Hanul Episcopiei), 45 şcolari, greaca şi româna.

[26]*Ibidem*, p. 493.

[27]*Idem*, „Şcoli particulare din Piteşti...", p. 347.

[28]Pr. Marin M. Branişte, *Şcoli particulare piteştene...*, p. 255.

[29]*Ibidem*. Autorul – mai moderat acum decât în urmă cu nouă ani, când identifica şcoala grecească piteşteană din 1859 cu cea de la Sf. Gheorghe Domnesc (*Idem*, „Câteva ştiri...", p. 182) – justifică continuarea şi după 1848 a şcolii greceşti de la Sf. Gheorghe prin prezenţa în inventarul bisericii a câtorva cărţi şi manuale tipărite după 1848, argument insuficient, totuşi, pentru această pretenţie destul de măgulitoare, deoarece în Piteştiul post-fanariot mai exista o şcoală grecească, cea a lui Ioan Arghir, ca să nu mai punem pe cea greco-franceză a lui Grigorie Ardeleanu închisă în preajma lui 1850, vezi Ibidem, pp. 258-259. În plus, nu cunoaştem momentul achiziţionării lor de către biserica domnească, nici data intrării lor prin donaţie, să presupunem, în inventar. De exemplu, *Elemente de Istoria Universale* a lui Ioan Mandinescu este la 1885 în proprietatea unui C.T. Georgescu, primită de la un Constantin Ivanovici, decedat în acel an. Majoritatea puţinelor manuale de la Sf. Gheorghe, prin incertitudinea provenienţei lor nu garantează şcoală particulară aici după 1850, decât, poate, *Gramatica română pentru seminarii şi clase mai înalte* de Nicolae Bălăşescu, ediţiunea II, Bucureşti, tipografia lui Iosefu Kopainig, 1850 (aflată în inventarul bisericii, 2015), a cărei provenienţă şi scop nu le cunoaştem.

[30]*Ibidem*, p. 256, nota 31 (acelaşi autorul indicase alt manual, Istoria bisericească a lui Lesviodacs, în Câteva ştiri..., p. 179, dota 25).

[31]*Ibidem*, p. 256.

[32]Spiridon Cristocea, *Şcoli particulare...,* p. 351.

[33]Preot Marin M. Branişte, *Câteva ştiri...*, p. 178. Autorul leagă figura lui Manu Cojocaru de cea a învăţatului Nicolae Manu Piteşteanul, unul din copiatorii cronicii stolnicului Dumitrache despre războiul ruso-turc din 1769-1775, vezi *Ibidem*, p. 178, nota 14.

[34]*Arhiva bisericii domneşti din Piteşti*, „Registru de acte în copii a bisericii domneşti Sfântul Gheorghe din Piteşti", foaia 18.

[35]Toate bugetele din anii 1851-1858 nu includ nicio cheltuială cu şcoala. Nu era, oricum, obligatoriu, deoarece şcoala lui Nicolae Mitilineu era o afacere personală. Chiar şi aşa, nici la venituri, presupunând că plătea chirie bisericii, nu apare.

[36]Preot Marin M. Branişte, *Câteva ştiri...*, p. 179.

[37]Manuale consemnate în procesul verbal de după inspecţia lui Nicolae Simonide din ianuarie 1838, vezi *Ibidem*, p. 180.

[38]*Ibidem*, p. 181.

[39]*Idem*, „Şcoli particulare...", pp. 255-257, nota 31.

Motorsportul argeșean se conjugă la... trecut (IX)

ing. Nicolae COSMESCU

Abstract: Presented for several numbers in this review, the memories about the great Romanian car race drivers, about the greatest races in Romania are meant to illustrate more and more of the Argeș County and the national car race history. Although racing seems like an individual sport, the reality is far different. No great car race driver would have succeeded at becoming a legend of this sport without the help of those in his team. These articles present all their stories. In this one, we will tell that of IATSA Pitești

Keywords: IATSA, car races, Pitești, speed race, internal disputes

Orice incursiune serioasă în lumea mirifică a automobilismului argeşean de mare performanţă nu poate evita o grupare ce a avut multe de spus timp de aproape un deceniu. La confluenţa anilor '80 cu '90. Pentru cei interesaţi mai de curând de activitate de raliuri, numele acesteia, acum dispărută, a fost **IATSA Piteşti**. Deşi a strălucit şi prin individualităţi, ceea ce a făcut-o să-şi marcheze epoca a fost însăşi echipa. Prin titlurile şi trofeele câştigate, numele ei a fost mai presus decât cele ale componenţilor acesteia. Între care, vom vedea, au fost destule glorii ale volanului românesc. Trecut, dar mai ales viitor. Raportându-ne, fireşte, la perioada existenţei sale.

Intrarea în scenă. Apariţia şi-a făcut-o graţie inţiativei unor personaje dornice de a practica acest sport. Care personaje, neavând "nume", sau experienţă, nu puteau accede în echipa marii uzine. Visul oricărui "şofer". În schimb, au găsit sprijin şi înţelegere la directorul de atunci al IATSA. Cum compartimentul de competiţii al celor de la Colibaşi obişnuia să ajute la crearea unor echipe la firmele din cadrul defunctei azi Centrală Industrială, au venit în întâmpinarea acestei iniţiative, transferându-i câteva autoturisme. *Second-hand*, desigur! Şi nici măcar în configuraţia "curse". Aşa s-a putut elibera certificatul de naştere al acestei formaţii denumite iniţial, în registrul "de stare civilă" al federaţiei, "IATSA Dacia II". Un nume ce voia să satisfacă anumite orgolii. Niciodată însă, IATSA n-a fost o "Dacia II". În fapt, acest al doilea nume nu avea să fie folosit. Se întâmpla în 1984. În componenţa echipei se regăseau angajaţi ai societăţii, respectiv ai reţelei de service-uri "Dacia", tutelate pe atunci de IATSA. În primii doi ani de existenţă ai grupării, echipa, ca şi membrii săi, au fost prezenţe discrete în peisaj. Participări sporadice, ce nu exprimau nimic relevant. Motiv pentru care găsim formaţia cantonată de fiecare dată undeva la mijlocul clasamentului. Având în faţa sa nu doar numele sacre ale vremii, ci şi alte echipe care n-aveau ce să caute înaintea unei grupări ataşate unui constructor de autoturisme. Fiindcă pe atunci, IATSA producea la Ştefăneşti faimoasele "Dacia Sport". Şi cine ştie cât s-ar mai fi mers aşa, "la plezirism", dacă în istoria echipei nu se produceau câteva evenimente majore, ce-i vor schimba destinul.

Sfârşitul luptelor intestine. Primul dintre aceste evenimente l-a constituit racolarea la ultima cursă a anului 1985 a lui Ionel Mălăuţ. Este primul mare nume în dreptul căruia s-a scris IATSA. Mălăuţ avea o carte de vizită de invidiat. El venea de la cea mai tare echipă a Românei din toate timpurile, nu doar de atunci: I.A.Piteşti. Mutându-se la Bucureşti, la service-ul din Pantelimon, relaţia sa cu IAP-ul se încheiase. Cum unul ca el, fără astâmpăr, nu putea să stea mult "pe dreapta", a răspuns afirmativ iniţiativei de a se alătura echipei de la Ştefăneşti. A acceptat-o cu condiţia, firească, de a fi pilot. Acesta nu a venit singur. L-a adus cu el şi pe Mugurel Mina. Un tânăr inginer de la acelaşi service. Influenţa acestui echipaj, mult peste ce avea echipa atunci, s-a văzut imediat. Cei doi au sosit pe locul patru la general, într-un faimos "Raliu ARO". O cursă cu multe căderi spectaculoase, care au contribuit şi ele la obţinerea primului podium, locul al treilea, al tinerei formaţii. De aici încolo, Ionel a fost, practic, un portdrapel al acesteia. Excelent profesionist, Mălăuţ era dublat de un tupeu cu totul ieşit din comun, ce făcea deseori destul de delicată colaborarea. Altfel, pentru echipă, unul ca el era OK. Mălăuţ a devenit pilotul său fetiş, atâta timp cât a evoluat sub culorile ei. Aşa încât, se putea spera la mai bine. La atacarea locurilor fruntaşe. Asupra unei asemenea perspective, dar mai ales a unei atmosfere propice mersului spre culmi, împietau luptele intestine pentru şefia echipei. Dispute angajate între cei care fuseseră la originea înfiinţării ei. Pe linie de serviciu, aceştia aveau statutul de şef şi subaltern. Invers decât la curse! Ambii erau la fel de veleitari. Se crease o stare de tensiune ce nu prevestea nimic bun. Atunci, preşedintele asociaţiei sportive a avut idea salvatoare de a numi drept "*team-manager*" pe cineva care nu era implicat direct în competiţii. Iar cel desemnat, datorită "antecedentelor" sportive, autorităţii şi competenţei, a fost autorul rândurilor de faţă. Debutul meu în calitate de conducător al echipei de competiţii a IATSA s-a produs la "Raliul Braşovului" din 1986. Întâmplător, cursa a marcat şi prima apariţie în acest sport a lui... Constantin Aur. Întrecerea de la Braşov nu a fost deloc uşoară, însă, la final, am prins cu noroc ultima treaptă a podiumului. Ceea ce era nu doar tonifiant, ci şi de bun augur. Numai că disputele pentru supremaţie în managementul echipei nu erau nici acum încheiate. De data aceasta, am fost şi eu angrenat în ele. Involuntar, desigur! Datorită faptului că şeful meu era unul dintre cei doi "veleitari"! Iniţial, am avut tendinţa de a

abandona activitatea sportivă pentru a nu mă angrena într-o dispută din care nu aveam nimic de câştigat. Aşa că la cursa următoare am lipsit. S-a întâmplat ca la Tulcea, pe ploaie, echipa să vină modest. Poate că nu m-aş mai fi dus niciodată la curse, dacă o întâmplare strict personală nu mă determina să mă deplasez la etapa de la Sibiu, faţă de care-mi exprimasem iniţial *forfait*-ul. Până la urmă, m-am decis. Şi m-am dus, deşi toată trupa era deja plecată. Avea să fie o experienţă mai mult decât interesantă. Mi-a dat oxigen. Am privit altfel lucrurile şi m-am hotărât să instaurez ordinea. Întâmplător sau nu, echipa a revenit pe podium. Deznodământul avea să se producă după raliul desfăşurat în Harghita. Un traseu frumos, dar şi extrem de dur. O întrecere adevărată. N-am obţinut un rezultat grozav însă, în şedinţa de la Piteşti, ce a urmat cursei, lucrurile s-au clarificat definitiv, punându-se capăt luptelor intestine. Cel mai mare factor perturbator, şeful meu, a fost scos în afara echipei!! Moment de la care nici mie nu avea să-mi fie deloc uşor, cât timp aveam să fiu în subordinea sa pe linie de serviciu. Dar sacrificiul merita. Simţeam că se poate merge mai sus. Să atacăm chiar titlul!

Progres tehnic şi uman. *Les connaisseurs* ştiu că succesul într-un asemenea sport se poate face doar pe două căi: progres tehnic sau uman. Progres tehnic întrucâtva se făcuse. Mălăuţ şi Mina, prin relaţiile de care dispuneau, au reuşit să obţină un import de echipament sportiv în valoare de 10.000 USD! Pentru acele vremuri de constrângeri drastice acesta constituia o realizare uriaşă. Aşa s-au putut dota maşinile cu centuri ham, jenţi din aluminiu, de 7”, proiectoare de mare performanţă, carburatoare dublu-corp orizontale. Drumul spre succes părea de acum deschis. În schimb, sub aspect uman, lucrurile erau mai delicate. Ar fi trebuit, prin diverse mijloace, să creştem nivelul sportivilor pe care-i aveam. Era însă un demers foarte costisitor, mare consumator de timp şi cu rezultate incerte. Aspecte ce nu ni le puteam permite. Şi atunci, singura soluţie rămânea aducerea unor nume valoroase de la alte *team*-uri. Pas cu pas, an după an, doi în 1987, alţi doi, şi mai şi, anul următor, am adus în echipă oameni de certă valoare. Primul a fost clujeanul Mihai Mureşan. Un pilot cu rezultatele relevante. Tot cam pe atunci, fără să fie intenţia noastră, am mai primit o “întărire”. Cei de la service-ul din Braşov au intervenit să preluăm un cuplu de la ei din societate. Era vorba de Marius Runcan, pilot, şi Mircea Panaite. De primul nu auzisem, dar Panaite era cunoscut drept un navigator de clasă. Ca şi Mălăuţ, Mircea era şi el maestru al sportului.

Pentru noul sezon, cel al anului 1987, pe care-l abordam cu mult mai multe speranţe, am pregătit şi o impresionantă operaţiune de imagine. S-a definit un *design* pentru maşinile de concurs, ce s-a aplicat pe toate. Şi asta nu a fost tot. S-au creat combinezoane pentru sportivi şi pentru mecanicii de asistenţă. În variante ale culorilor asociaţiei, alb-albastru. Lucruri ce nu au trecut neobservate. Apariţia noastră la prima întrecere, la Braşov, a fost un adevărat şoc. Ca şi evoluţia în cursă, în care Mureşan s-a bătut pentru victorie cu sibianul Costinean. Trebuie spus că în afara progresului uman realizat prin racolările amintite, mai făcusem un salt înainte şi în domeniul tehnic. Tot datorită celor doi bucureşteni, care rezolvaseră şi acel import. Acum, aceştia au reuşit să transfere, de la Direcţia a cincea a Securităţii (!), trei automobile Dacia, dotate cu motoare de Renault 5 Alpine, ce furnizau roţilor mai mult de 90 CP! Încât la Miercurea Ciuc, am avut o mare bucurie: pentru prima dată un echipaj IATSA câştiga o cursă!! Isprava nu putea aparţine decât cuplului Mălăuţ-Ionescu. Dobândisem o dimensiune naţională nu doar prin cooptarea de sportivi din mai multe oraşe, cât mai ales datorită prestaţiilor. Şi ca o confirmare a poziţiei dobândite, echipa a reprezentat România la “Raliul Hebros”. Etapă de campionat european. Dar şi în “Cupa ţărilor socialiste”. În care ne-am comportat remarcabil, terminând pe locul secund. Datorită poziţiei ocupate la etapa de final a campionatului, disputată la Câmpulung Moldovenesc, Mălăuţ a izbutit să devină vicecampion absolut. Şi să afişeze flatantul număr doi pe maşină în tot anul următor. Iar prin jocul rezultatelor, a ajuns şi campion al clasei sale! O ispravă în premieră atât pentru el, cât şi pentru gruparea noastră. Însă trebuia în continuare marşat pe progres uman. Cândva, după terminarea sezonului, primesc un telefon de la sibianul Mircea Bucur, unul dintre piloţii de valoare ai rivalei IPAS, care... dorea să se transfere la noi!! Bineînţeles, o asemenea ofertă, pe fondul precarităţii valorilor sigure din echipă, nu o puteam refuza. Cum mi-am dat acordul, Bucur, “ca la poker”, a plusat! M-a întrebat dacă sunt de acord şi cu venirea colegului său Mihai Costinean!! Am răspuns fără să respir: *OK, of course!* Era ceva incredibil! Unul precum Costinean, nu trebuia ratat. Cu orice risc. Risc, fiindcă eram nevoit să-i iau maşina celui care ”întemeiase” echipa. Cum acesta nu a strălucit vreodată prin rezultate, discuţia cu el nu a durat mult. Omul a realizat imposibilitatea demersului său de a rămâne şi a cedat. Îmi câştigasem un nou

Sibiu, cabana “Valea Aurie”; înainte de-a pleca spre podiumul de start al “Raliului Dunării-Dacia” 1987.

"prieten". Dar ţinta mea era clară: cât mai sus. Posedam acum o tripletă de vârf, imediat valoric sub cea a uzinei. Mălăuţ, Costinean, Bucur, constituiau un adevărat *cocktail* detonant. Ce va exploda în chiar prima etapă a unui sezon mai mult decât istoric. Fără egal nu doar pentru IATSA, cât şi pentru automobilismul argeşean.

Începe numărătoarea titlurilor. Cursa de deschiderea a ediţiei anului 1988, disputată în mod tradiţional la Braşov, ne-a adus alte satisfacţii. Tripleta de şoc, în configuraţia Costinean, Mălăuţ, Bucur, surclasase pe toţi ceilalţi competitori, cu excepţia învingătorului. Un adevărat tir grupat asupra locurilor din vârf, rod al unei curse de-a dreptul magnifice. În care am obţinut şi primul succes la echipe. Îl meritam. În acel an, campionatul nu avea decât cinci etape, încât în cazul unei contraperformanţe devenea extrem de dificil de recuperat "terenul" pierdut. Şi aici mă refer exclusiv la întrecerea echipelor. Decisiv se va dovedi a fi raliul din Bucovina. Dar el era la fel de difícil şi pentru cei de la uzină. Cum maşinile noastre de vârf mergeau ca nişte veritabile orologii helvetice, aproape de terminarea cursei apreciasem că vom învinge iarăşi la echipe. Cu şanse să revenim pe primul loc în ierarhia anuală. Ceea ce s-a şi întâmplat. Şi a sunat timpul ultimei dispute. Într-un început de noiembrie, în îndepărtatul Maramureş. Deşi calendaristic nu era încă iarnă, acolo ninsese şi era frig. Nu doar afară, ci şi în hotel. Nici urmă de căldură sau apă caldă!? Era atât de frig, că dormeam îmbrăcaţi cu toate hainele ce le aveam la noi! Pentru raliu, singura noastră grijă era să ne clasăm cât mai aproape de IAP, în situaţia că aceştia vor câştiga întrecerea. Zis şi făcut. Aşa că, plasându-ne imediat după ei, am intrat în posesia râvnitului şi visatului titlu de campion la echipe. Ceea ce puţini reuşiseră de-a lungul anilor. Am mai câştigat ceva: "Trofeul Dacia Sport", aflat la prima sa ediţie! Era întâia competiţie monomarcă disputată în România! Dacă vom face un *remember*, şi trebuie să-l facem, putem spune că sub aspectul rezultatelor şi performanţelor, în 1988 automobilismul argeşean a dominat net, chiar tiranic. În clasamentul general individual, primele şase locuri erau ocupate, într-o succesiune ce se repeta cu rigoare matematică, de cei de la I.A.Piteşti şi IATSA, tot Piteşti. Locurile impare ei, locurile pare noi. *Du jamais vu!* Iar la grupa cea mai mare, locul întâi a revenit echipajului nostru, Bucur-Moldovan. Cu un titlu de campioni la echipe, un trofeu, un alt titlu la individual şi un trio clasat mai bine ca niciodată, IATSA îşi încheia un ciclu important din existenţa sa. Urma să confirmăm că tot ce s-a realizat nu era datorat hazardului.

Nu părăsim podiumul. Sub aspect tehnic, epuizasem toate posibilităţile interne. De o aprobare de valută pentru importuri nu putea fi vorba. În plus, ca mulţi alţii în acele timpuri, aveam mari probleme în obţinerea unei cote de benzină, în exclusivitate pentru competiţii. A fost, cu siguranţă, încercarea cea mai dură cu care ne-am confruntat pentru a putea merge mai departe. Din păcate, firma noastră s-a dovedit incapabilă să ne susţină. Noroc cu un amic de la Bucureşti, care ne-a cedat din cota întreprinderii sale!! Mai întotdeauna, după o performanţă deosebită apare şi inevitabila deconcentrare. Nici noi nu am fost ocoliţi de aşa ceva. În 1989, unui început promiţător i-a urmat o adevărată serie neagră. La trei curse succesive, oamenii noştri de vârf au fost de nerecunoscut. N-au reuşit să prindă podiumul de etapă! Aşa s-a pierdut nu doar campionatul, cât şi locul doi. În ciuda revenirii în forţă la ultimele două raliuri, n-am putut să răpim poziţia secundă celor de la Oltcit. Ne-a rămas doar satisfacţia podiumului şi a unei noi clasări înaintea marii echipe a uzinei Dacia. Un an mai târziu, datorită schimbărilor radicale apărute după decembrie '89, deşi aveam şapte autoturisme de concurs, de cele mai multe ori abia reuşeam să aducem cinci la start! Motivul fiind preocuparea majoră a unora pentru privatizare imediată. În ultima cursă, la Braşov, nu am putut alinia decât trei maşini!! Dintre care numai una a terminat! Însă nu oricum, ci pe primul loc. Merituoşii au fost Mălăuţ şi noul său coechipier, viitorul mare campion George Grigorescu. Dacă am fi avut echipa

Baia-Mare, 1988, final de campionat. IATSA Piteşti a cucerit primul său titlu la echipe.

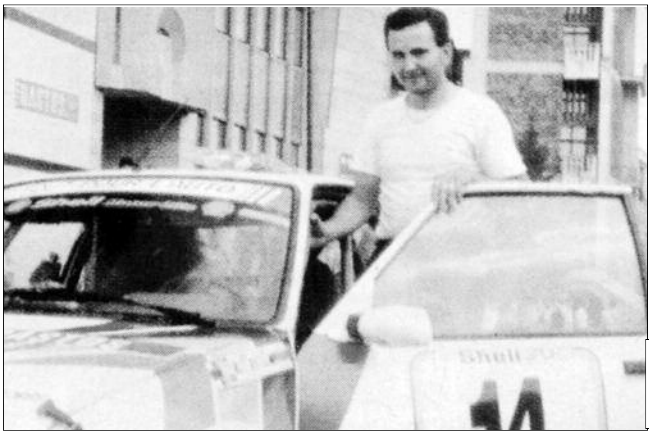

completă, am fi cucerit un nou titlu. La pierderea acestuia a contribuit substanţial Federaţia, care l-a exclus pe un sportiv craiovean, însă nu şi echipa sa, Oltcit, cum era normal şi regulamentar!!Aşa s-a scris istoria acelui an presărat cu mult prea multe frustrări. Singura consolare a fost câştigarea locului întâi pe echipe la Tulcea, datorată în mare parte transferului cuplului foştilor campioni absoluţi, Nuţă-Dumitriu.

Din nou în fruntea tuturor. Să vedem cum au evoluat lucrurile în sezonul următor. Continuarea fluctuaţiilor de personal m-a determinat să persist în strategia de susţinere a unor sportivi care veneau cu maşinile lor. O concepţie ce se va dovedi câştigătoare. Fiindcă, numai cu Mălăuţ şi Nuţă, pentru a nu cita decât piloţii unor cupluri fidele, nu am mai fi putut avea acces la titlu. Oricât de hotărâţi am fi fost. Lotul s-a întărit substanţial prin preluarea, în regim de *sponsoring*, a duetelor alcătuite din braşovenii Toma-Runcan (automobil Opel Kadett) şi bârlădenii Aur-Ungureanu (Peugeot 205Gti). Primii români care şi-au adus maşini adecvate de afară. Racolarea lui Aur, cel cunoscut azi sub numele familiar de Titi Aur (cel mai de succes pilot român din toate timpurile), a fost o excelentă operaţiune. În doar câteva minute, la Mamaia, într-o cameră a unui hotel, perfectasem cel mai profitabil transfer din istoria echipei. Iar întrecerea cea mai valoroasă a campionatului, sub aspectul punctelor puse în joc, dar şi al dificultăţiilor, "Raliul României", competiţie întinsă pe vreo 700 km şi două zile, a fost locul de desfăşurare a unei bătălii epice pentru victorie. Una monumentală, cu atât mai mult cu cât era şi fratricidă. Între Mălăuţ-Grigorescu, pe Dacia Sport cu motor R5Alpine, şi inedita asociere Aur-Ionescu, pe obositul Peugeot. A învins Aur, şi noi ca echipă. Luasem astfel o opţiune serioasă pentru încă un titlu. Remarcabil s-au comportat în acest raliu echipajele conduse de Toma şi Nuţă. Cu patru maşini clasate în primele şapte locuri, putem afirma că succesul a fost unul de excepţie pentru IATSA. La Cluj, însă, echipa a terminat pe locul secund, după cei de la Colibaşi, pierzând şefia clasamentului provizoriu. În mod normal, în acea cursă "Dacia" nu trebuie clasată, dar aceeaşi federaţie a intervenit, favorizând din nou o echipă de uzină. Finala campionatului urma să se joace la sfârşitul lui octombrie, în zona Braşovului, unde iarna îşi intrase prematur în drepturi. Am reuşit un rezultat bun graţie eforturile cuplurilor Nuţă-Dumitiru şi Topală-Ştefan, încât am cucerit al doilea titlul la echipe! Mălăuţ, Toma, Aur, ca şi alţi prim-tenori ai altora, rămăseseră înşiraţi prin zăpada acestui ultim drum ce ne-a purtat spre vârful ierarhiei. Nu am nicio îndoială, cunoscătorii au remarcat printre cei care şi-au adus un aport desosebit la victoria echipei IATSA (rebotezată "Dacia Service Rally"), trei nume: Constantin Aur, Dorin Toma, George Grigorescu. Oamenii care, peste foarte puţini ani, vor domina hegemonic lumea întrecerilor rutiere autohtone, monopolizând podiumurile finale ale campionatelor acelui sfârşit de secol XX. De reţinut că primul lor titlu a fost în 1991, cu echipa IATSA. Din nefericire, istoriile acestora vor fi scrise pentru alte formaţii, de pe alte meleaguri, fiindcă la finalul stagiunii ne-am despărţit de primii doi.

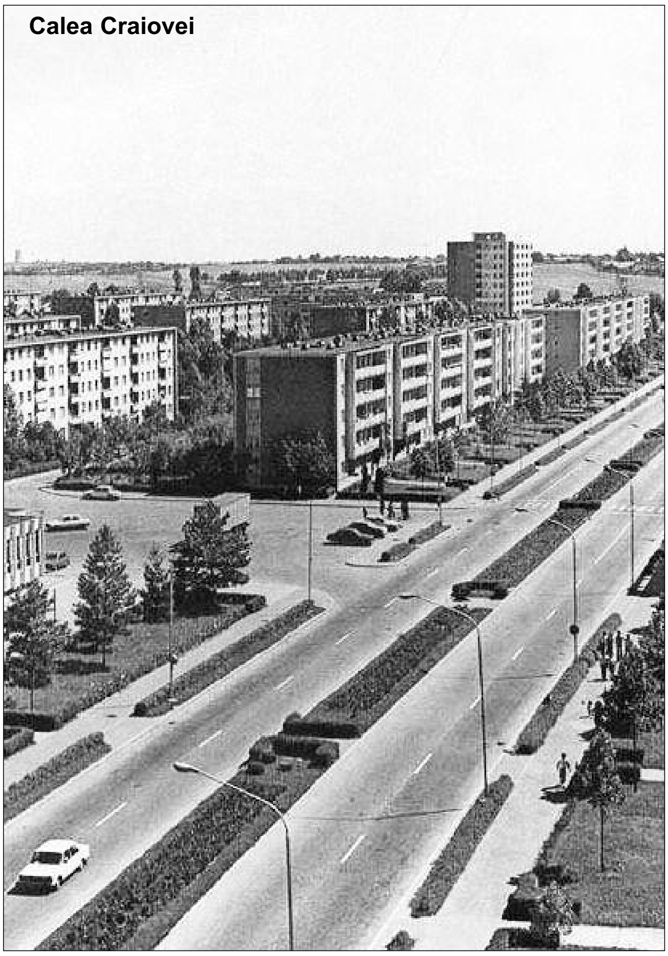
Sic transit gloria IATSA. În 1992, puteam obţine un nou titlu la echipe, fiindcă învinsesem din nou în "Raliul României", dar cea care ne-a frustrat încă o dată de o asemenea reuşită a fost tot federaţia, prin două interpretări ciudate, flagrante, ale regulamentului. Şi a venit 1993. Supravieţuirea într-un asemenea sport, în condiţiile în care toate preţurile explodaseră atingând niveluri paroxistice, prohibitive, ne întunecau tot mai puternic orizontul aşteptărilor şi speranţelor. Aproape să devină invizibile. Cu atât mai mult cu cât bugetul ne era din an în an mai ciuntit. Ciudat, tocmai după revenirea la conducerea firmei a celui care contribuise la înfiriparea acestei activităţi! În fine, dispunând doar de fonduri precare, Mălăuţ ne-a spus şi el „la revedere". Pentru a completa lotul de cinci maşini a trebuit să fac apel la "foşti". Însă acest apel ,,la trecut" nu simboliza altceva decât un uriaş salt înapoi. Acum, în acest din urmă an, cea mai bună prestaţie am avut-o tot la cea mai dură cursă a sezonului: "Raliul României". Graţie bucureşteanului Florian Nuţă, aflat la comenzile unui Opel Kadett ce i-a permis să termine pe locul trei la general. După care a început căderea. Definitivă şi imparabilă. Jalonată de abandonuri şi neparticipări ale celor ce obţinuseră acea ultimă performanţă. Iar cei prezenţi, greu reuşeau să facă rezultate. Practic, la încheierea campionatului din 1993 am dispărut şi noi ca echipă. Agonizasem deja suficient pentru a mai vrea să încercăm să ne salvăm! Nici condiţiile interne nu ne mai dădeau speranţe. Devizul de cheltuieli pentru sezonul următor a aşteptat în zadar pentru a fi aprobat. Se apropia prima cursă şi noi nu achitasem nici chiar taxele de afiliere la federaţie! Directorul economic al societăţii ne-a tăiat cu mare satisfacţie toate sumele solicitate!! Punct.

Drept concluzie finală şi concisă, trebuie subliniat că decisive în obţinerea performanţelor au fost managementul echipei de sportivi şi puternicul dispozitiv de asistenţă tehnică deplasat în teren. Nimeni nu a avut în acea perioadă o asemenea desfăşurare de forţe. Ele au generat spiritul de echipă ce a favorizat ca IATSA Piteşti să-şi asigure un loc aparte în Pantheonul automobilismului românesc.

Titi Aur (IATSA Piteşti), locul 1 absolut în "Raliul României" din 1991.

Memoria cărţii poştale (anii 1970)

Calea Craiovei

Galeria de Artă

Hotelul Muntenia

Piteştiul, de sus.

